

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Bakalářská práce

Vliv provozních dotací na ekonomiku zemědělských podniků členěných podle výrobního zaměření

Vypracovala: Lucie Ivanová

Vedoucí práce: Ing. Jana Lososová

České Budějovice 2022

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Lucie IVANOVÁ
Osobní číslo: E19385
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku
Téma práce: Vliv provozních dotací na ekonomiku zemědělských podniků členěných podle výrobního zaměření
Zadávající katedra: Katedra účetnictví a financí

Zásady pro vypracování

Cíl práce:

Cílem práce je vyhodnocení vývoje provozních dotací v zemědělství a jejich dopad na ekonomickou situaci průměrného zemědělského podniku členěného podle výrobního zaměření.

Rámcová osnova:

1. Význam poskytování dotací z hlediska zemědělského odvětví.
2. Vývoj agrární politiky, změny v poskytování dotací po vstupu ČR do EU.
3. Posouzení vývoje a objemu dotací z hlediska celého zemědělství a s přihlédnutím k výrobnímu zaměření (na základě databáze FADN).
4. Vliv provozních dotací na výsledek hospodaření podle výrobního zaměření podniku.
5. Vývoj výsledku hospodaření v případě absence dotací.

Rozsah pracovní zprávy: 40 – 50 stran

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

- Baldwin, R., & Wyplosz, CH. (2008). *Ekonomie evropské integrace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008.
- Bečvářová, V. (2008). *Vývoj českého zemědělství v evropském kontextu*. 1. vyd. Brno: MENDEL.
- Ciaian, P., Kancs, D., & Swinnen, J. F. M. (2014). The impact of the 2013 reform of the common agricultural policy on land capitalization in the European Union. *Applied Economic Perspectives and Policy*. 36(4): 643-673.
- FADN (2020). Public Database. Available at https://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/index_en.cfm
- Fredriksson L., Bailey A., Davidova S., Gorton M., Traikova D. (2017). The commercialization of subsistence farms: Evidence from the new member states of the EU. *Land use Policy*. 60: 37-47.
- Grega, L. (2005). *Ekonomická opodstatněnost podpory zemědělství*. 1. vyd. Brno: MENDEL.
- Kroupová, Z., & Malý, M. (2010). Analysis of Agriculture Subsidy Policy Tools-Application of Production Function. *Politická ekonomie*. 2010(6): 774-794.
- Rizov M., Pokrivcak J., Ciaian P. (2013). CAP subsidies and productivity of the EU farms. *Journal of Agricultural Economics*. 64(3): 537-557.
- Svatoš, M. (2018). *Ekonomika agrárního sektoru: (vybraná témata)*. 2. vyd., Praha: Česká zemědělská univerzita.
- Svoboda, J., Lososová, J., & Zdeněk, R. (2017). *Zemědělské dotace v Evropské unii*. Praha: Wolters Kluwer.

SZIF (2020). Výroční zpráva za rok 2019.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Lososová
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání bakalářské práce: 10. února 2021
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2022

doc. Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 10. února 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě / v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 13. 4. 2022

.....

Lucie Ivanová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí své práce Ing. Janě Lososové za odborné vedení a cenné rady, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	4
1 Dotace	5
1.1 Druhy dotací v zemědělství	6
1.1.1 Základní členění	6
1.1.2 Členění dle účinnosti	6
1.1.3 Členění dle účetnictví a financování	6
2 Vývoj agrární politiky v ČR	7
2.1 Vývoj české agrární politiky od roku 1990	7
2.2 Vývoj české agrární politiky od vstupu ČR do EU	8
2.2.1 Podmínky SZP pro ČR	8
2.2.2 Období 2014–2020 pro ČR	10
2.2.3 Přejídné období 2021–2022	10
2.2.4 SZP 2023–2027	10
3 Společná zemědělská politika EU	11
3.1 Základní model SZP	11
3.2 Reformy SZP	12
3.2.1 Mansholtův plán	12
3.2.2 MacSharryho reforma	13
3.2.3 Agenda 2000	13
3.2.4 Mid-term Review	14
3.2.5 SZP po roce 2013	14
4 Dotační zdroje České republiky	16
4.1 Evropské dotační programy	16
4.1.1 Jednotná platba na plochu (SAPS)	17
4.1.2 Platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (Greening)	17

4.1.3	Platba pro mladé zemědělce	17
4.1.4	Dobrovolné podpory vázané na produkci (VCS).....	18
4.2	Národní dotační programy	18
4.2.1	Přechodná vnitrostátní podpora (PVP).....	18
4.2.2	Program rozvoje venkova.....	18
4.2.3	Národní dotace	19
4.3	Společná organizace trhů (SOT)	19
5	Metodika	21
5.1	Použité metody hodnocení.....	21
5.1.1	Nákladovost	22
5.1.2	Rentabilita celkového kapitálu (ROA).....	22
5.1.3	Odvození výsledku hospodaření podle metodiky FADN EU.....	22
5.2	FADN	23
5.2.1	FADN v České republice.....	24
6	Vývoj a objem dotací podle výrobního zaměření	26
6.1	Polní produkce	26
6.1.1	Struktura dotací.....	27
6.2	Produkce mléka.....	28
6.2.1	Struktura dotací.....	29
6.3	Chov skotu	30
6.3.1	Struktura dotací.....	31
6.4	Chov prasat a drůbeže	32
6.4.1	Struktura dotací.....	33
6.5	Smíšená zemědělská výroba	34
6.5.1	Struktura dotací.....	35
6.6	Shrnutí	35

7	Analýza vybraných ukazatelů dle výrobního zaměření průměrného českého zemědělského podniku	37
7.1	Rentabilita celkového kapitálu průměrného podniku.....	38
7.1.1	Srovnání s pozorovanými zeměmi.....	40
7.2	Nákladovost průměrného podniku	41
7.2.1	Srovnání s pozorovanými zeměmi.....	43
7.3	Závislost na dotacích.....	44
7.3.1	Srovnání s pozorovanými zeměmi.....	46
	Závěr.....	47
	Summary.....	49
	Seznam použité literatury	50

Úvod

Zemědělství patří mezi klíčové oblasti národního hospodaření každé země, a to především z důvodu plnění produkční funkce (zajištění potravin jakožto základních existenčních potřeb člověka). Dále je zemědělství čím dál více spojováno s plněním tzv. mimoprodukčních funkcí, které představují např. péči o krajinu, ochranu životního prostředí či zlepšení kvality života na venkovských oblastech. Pro udržení zemědělství a zajištění těchto mimoprodukčních funkcí nabývají dotace plynoucí do zemědělství stále více na významnosti.

Dotace poskytované do zemědělství bývají často velmi diskutovaným tématem v oblasti opodstatněnosti, účelnosti či nadměrné závislosti na úkor podnikatelských aktivit apod. V rámci evropských finančních zdrojů dochází k velké kritice právě kvůli vysokým výdajům vynaloženým na Společnou zemědělskou politiku, jež jsou hlavními příčinami realizace několika reforem. Hlavním faktorem při řešení otázek týkajících se finančních podpor plynoucích do zemědělství však zůstává důležitá role zemědělství při zajištění již zmíněných produkčních i mimoprodukčních funkcí. Z tohoto důvodu je důležité udržovat zemědělství s pomocí nástrojů, které nejsou dostupné pro jiná odvětví.

Tato práce se zabývá dotační politikou evropských a národních zdrojů. Cílem je shrnout vývoj a strukturu poskytovaných finančních prostředků do zemědělského sektoru České republiky (dále ČR) a sousedních států (vyjma Slovenska) a za pomoci analyzování ekonomických ukazatelů vyhodnotit vliv provozních dotací působících na jednotlivá výrobní zaměření.

1 Dotace

Poskytování dotací v zemědělství má ekonomický význam při snížení úrovně blahobytu společnosti v důsledku působení tržních sil. V ekonomii se podle Kouřilová et al. (2009, s. 11) dotací rozumí „peněžitý dar nebo daru podobná peněžitá úhrada ze strany státu (zpravidla vlády nebo zákonodárného sboru) nebo územněsprávního celku (v ČR kraj, obec nebo městská část) nějakému subjektu v zájmu snížení ceny určitého statku, jehož poskytování je ve veřejném zájmu“. Lze ji chápat také jako pomoc soukromým subjektem, v takovém případě je vhodné užívat pojmu „charita“. Dotace je často považována za opak daně, přestože ji lze udělit formou snížení daní (tyto formy dotací jsou obvykle nazývány jako daňové úlevy) (Svoboda et al., 2017; Kouřilová et al., 2009).

Hlavním cílem dotací je podpořit činnosti prospěšné pro životní prostředí, které volný trh nezajišťuje v dostatečném množství nebo které nezajišťuje vůbec. Jde např. o pomoc „zelenému průmyslu“ (solární a větrná energie, ekologické výrobky apod.). Dotace můžou napomoci i při zamezení znečištění např. formou pokrytí části nákladů na investice do čistíren odpadních vod (Slavíková et al., 2012).

Dle Kouřilové et al. (2009, s. 5) jsou dotace konkrétně nositelem:

- strategických opatření k minimalizaci negativních dopadů socioekonomického prostředí na přírodní prostředí,
- přeměny struktury výroby,
- rozvoje multifunkčních aktivit subjektů zemědělské prvovýroby,
- zlepšování sociálních atributů,
- rozvoje indikátorů hodnocení trvale udržitelného rozvoje venkova.

Dotace mají také klíčovou roli v utváření strategie v rámci politického soupeření. Nejen při vymezení podmínek zemědělské činnosti a její konkurenceschopnosti, ale i ve vztahu populace k odvětví a dodávání zásob produktů. Absence dotací by mohla způsobit nedostatečné množství potravin a postupné zvyšování cen potravin. Tyto změny významně ovlivňují chování ve společnosti a následně dokážou způsobit politické turbulence v zasažených regionech. Z politického hlediska je tedy přijatelnější nadprodukce, se kterou se domácí hospodářství snadněji vyrovná, než produkce nedostatečná (Kouřilová et al., 2009).

1.1 Druhy dotací v zemědělství

Členění dotací poskytovaných v zemědělství vychází z mnoha hledisek a účelů. Jedním z možných způsobů rozlišení dotací je dle Kouřilové et al. (2009, s. 50) následující struktura členění:

- základní dle subjektů a účelu,
- dle jejich účinnosti a politicko-ekonomických souvislostí,
- z hlediska účetnictví a daní.

1.1.1 Základní členění

Dotace rozlišujeme podle subjektů donátorů a příjemců, kdy donátory mohou být státní orgány, Evropská unie (dále EU) či soukromé zdroje. Dále jsou dotace poskytované podle účelu, ty rozlišujeme na dotace (Kouřilová et al., 2009):

- podporující výrobu – ke krytí nákladů (vstupů, výstupů, přímé),
- podporující odstoupení od výroby – do útlumů, na projektové činnosti, v případě klimatických změn,
- mimovýrobní, doplňující – na ochranu složek krajiny,
- podpůrné – na pojištění a poradenské služby,
- podporující prodeje – dotace k ceně,
- specifické – pro odvětví (kompenzací DPH pro plátce),
- vratné.

1.1.2 Členění dle účinnosti

Z hlediska účinnosti rozlišujeme dotace (Kouřilová et al., 2009):

- prospěšné – dochází ke zlepšení nebo nedochází k žádnému zhoršení u všech efektů,
- pochybné – s využitím většinou souvisí zneužití dotací nebo působí protichůdně,
- zmařené, zmařené – porušení pravidel, důsledkem bývá škoda,
- postrádané.

1.1.3 Členění dle účetnictví a financování

Z hlediska účetnictví rozlišujeme dotace na pořízení aktiv, dotace týkající se výnosů a úhrady nákladů a odpustitelné půjčky (Kouřilová et al., 2009).

2 Vývoj agrární politiky v ČR

2.1 Vývoj české agrární politiky od roku 1990

Od roku 1990 došlo k sepsání nových dokumentů, které měly za následek vznik nové agrární politiky. Snahou bylo postupné propojování s Evropou. Definovaným cílem prvního a základního dokumentu „Scénář ekonomické reformy“ bylo dosažení takového sektoru, který bude „tržně orientovaný, efektivní a v mezinárodním kontextu konkurenceschopný“ (Bečvářová & Zdráhal, 2014).

Před vstupem ČR do EU a začátkem uplatnění Společné zemědělské politiky (dále SZP) proběhly na území ČR čtyři fáze vývoje. V první fázi (tzv. startovací fáze) byla úroveň podpory pomocí dotací a daní srovnatelná s úrovní období před reformami. Docházelo především k podpoře zakládání malých rodinných farem, a to prostřednictvím přímých investičních dotací.

V druhé fázi (tzv. liberální fáze) se úroveň podpory značně snížila. Byly zrušeny horní cenové hranice určitých potravin, spodní cenové hranice u zemědělských komodit a také přímé podpory důchodů zemědělců. Snahou bylo odstranit vysoké přebytky zemědělské produkce způsobené snížením poptávaného množství potravin a změnou chování na trhu, která nastala vytvořením Fondu tržní regulace. Přímé investiční dotace byly nahrazeny bezúročnými půjčkami z prostředků rozpočtů zemědělství, zavedly se nízké celní sazby a vznikla nová daňová soustava.

Ve třetí fázi (tzv. rozvojová a sociálně stabilizační fáze) došlo ke snížení významu zásahů státu a podpor cen, zejména kvůli působení rovnovážného bodu mezi nabídkou a poptávkou a nižšímu dohledu nad prováděním závazků ČR v mezinárodním obchodu. Docházelo k nárůstu ekonomických problémů firem a snahou bylo odstranit nežádoucí účinky reformy v sociálním statusu zemědělců. Byl založen Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF), pomocí kterého byla díky zpřístupnění úvěrových zdrojů v podobě garantování úvěrů a zčásti dotovaných úroků podporována především modernizace. I přes zdůraznění rozvoje a sociálních problémů úroveň podpory i v této fázi stále klesala. Důvodem bylo zejména snižování cenové podpory, snižování ochrany z pohledu cel, zvyšující se inflace a stagnace ekonomiky.

Poslední fáze (tzv. přípravy vstupu do EU) se zaměřovala na postupné přijímání právních i tržních podmínek EU. Ve spojitosti s tím došlo k vymezení dvou období příprav: období revitalizace, které trvalo do roku 2001, a období adaptace, jež skončilo vstupem do EU.

Období revitalizace bylo zacíleno především na vyřešení problémů spojených s vývojem, odstranění bariér pro další vývoj a stabilizování sektoru. Období adaptace směřovalo k rozvoji efektivnosti, získání konkurenceschopnosti a výnosnosti kapitálu v zemědělství. Snahou bylo také zajistit přiměřené spotřebitelské ceny u vysoce kvalitních potravin a rozšířit činnosti podniků.

Přes poměrně velké změny, kterými agrární politika v průběhu procházela, uchovala některé stále prvky, jež měly špatný dopad na současnou situaci podniků v oblasti ekonomiky a na jejich budoucí schopnost konkurence ve světovém rozměru. Šlo především o poměrnou finanční úspornost (ČR byla zařazena mezi státy s minimálními podporami v zemědělství), neprogramové rozhodování, časté změny v zasažení ze strany státu a nestabilní hospodářskou politiku (především kvůli neúplnému vymezení nástrojů podpory a dohledu nad environmentální funkcí zemědělství).

Přínosem poslední přípravné fáze byla řada uskutečněných podpůrných programů, jako byl například program pro zemědělství a rozvoj venkova, který se zaměřoval na zesílení konkurenceschopnosti, zvýšení kvality výrobků, tvorbu podmínek pro identifikování vlastníků půdy, tvorbu prostředí pro stabilitu obyvatelstva či pomoc ve venkovských oblastech. Dalším významným program byl program Phare zaměřený na restrukturalizaci a podporu aktivit podnikatelů, později se podílel na stavbě institucí zajišťujících např. agendu důležitou pro aplikaci SZP či zajištění veterinárních služeb. Na podporu v oblasti ochrany životního prostředí se zaměřoval program ISPA (Bečvářová & Zdráhal, 2014).

2.2 Vývoj české agrární politiky od vstupu ČR do EU

Vstupem ČR do EU, ke kterému došlo v květnu 2004, se začaly podmínky a pravidla fungování agrární politiky v zásadě řídit rámcem, pravidly a limity SZP (Bečvářová et al., 2008).

2.2.1 Podmínky SZP pro ČR

Základní podmínky pro oblast zemědělství v ČR vycházely z přístupové smlouvy mezi ČR a EU, která byla podepsána v dubnu 2003 v Aténách, a z dalších legislativních opatření EU. Podmínky SZP definovaly maximální limity produkce, úroveň a podmínky rozdělení přímých plateb a celkový objem a orientaci strukturálních podpor. Tyto podmínky byly nastavené tak, aby platily, dokud nedojde k vyrovnání úrovní přímých plateb ČR a původních zemí EU 15.

Mezi základní vyjednané podmínky patřily následující body.

- Přímé platby byly v prvotní výši 25 % v roce 2004 s každoročním nárůstem 5 % do roku 2007, dále pak s ročním nárůstem 10 %. Platila možnost doplacení z národních zdrojů až o 30 % (tj. pro roky 2004–2006 až do výše 55 %, 60 % a 65 %).
- U komodit s vyšší úrovní poskytovaných přímých podpor do roku 2003 platila možnost dorovnání na příslušnou úroveň, plus 10 % (max. do výše plateb EU). Přímé platby na škrobové brambory měla ČR možnost od roku 2004 ihned navýšit na 100 % výše plateb EU.
- ČR měla možnost do roku 2011 nadále uplatňovat omezení spojená s nabytím zemědělské půdy a lesů státními příslušníky států EU a organizacemi založenými podle práva jiného státu EU, které nebyly ani usazeny, ani uvedeny v rejstříku ČR.
- Platila přechodná období u stanovených zpracovatelských potravinářských podniků pro dosažení veterinárních a hygienických standardů.
- Platilo přechodné období pro 9 vybraných podniků v oblasti klecových chovů nosnic pro splnění podmínek upravujících výšky klecí (podmínky welfare).
- Čechy a Morava byly rozděleny na dvě vinařské zóny.

ČR následně postupovala v jednotlivých obdobích. Prvním obdobím bylo tzv. vstupní období, které trvalo od roku 2004 do roku 2006. V tomto období ČR aplikovala zjednodušený systém přímých plateb (SAPS), a to včetně podílu kompenzací v oblasti mléčné výroby za snižování intervenčních cen, doplňující financování bylo umožněno prostřednictvím národních přímých plateb. Poskytování přímých plateb bylo podmíněno dodržáním Zásad správné zemědělské praxe.

Dalším obdobím bylo tzv. přizpůsobovací období, které trvalo v letech 2007–2010, tedy do roku, v němž se předpokládalo vyrovnaní úrovně přímých plateb ČR s úrovní plateb EU 15. V tomto období měla ČR povinnost přeměnit systém přímých plateb ze vstupního období na „reformní systém SPS (Single Payment Scheme)“. Také měla možnost využít křížových podmínek poskytování přímých plateb či využít nepovinného systému zemědělského poradenství.

Na přizpůsobovací období navázalo v letech 2011–2013 období skutečného vyrovnaní úrovně přímých plateb ČR s EU 15. Dále se uplatňovalo systému SPS, tentokrát za podmínky působení povinných křížových podmínek a modulace podpor. Systém zemědělského poradenství byl i v tomto období nadále dobrovolný. V roce 2013 ČR již plně využívala 100 % úrovně přímých plateb států EU 15. Vyplácely se top-up platby plně

v závislosti na produkci na odvětví, jež byla v důsledku zjednodušení plateb v SAPS ohrožena (len, chmel, přezvýkavci a škrob) (Svoboda et al., 2017).

2.2.2 Období 2014–2020 pro ČR

Reformovaná SZP umožnila státům EU více rozhodovat o nastavení přímých plateb. V rámci přímých plateb kladla SZP za cíle šetrněji přistupovat k životnímu prostředí prostřednictvím systému ozelenění, poskytovat podporu mladým zemědělcům pro generační obměnu na venkově či podporu do odvětví nebo regionů, které procházely některými obtížemi nebo byly důležitými z hlediska hospodářského, sociálního či environmentálního. SZP také umožnila státům EU více rozhodovat o směřování finančních prostředků (Svoboda et al., 2017).

2.2.3 Přechodné období 2021–2022

Dne 1. června 2018 uveřejnila Evropská komise legislativní návrhy pro fungování SZP po roce 2020. Cílem těchto návrhů byla podpora pro udržitelné a konkurenceschopné zemědělské sektory. Pro předložení Strategického plánu SZP musí být stávající legislativní rámec uzavřený, k čemuž kvůli opoždění schvalování legislativy na evropské úrovni nedošlo. Došlo tedy ke stanovení přechodného období na roky 2021–2022 pro všechny členské země (Ministerstvo zemědělství, n. d.).

Opoždění vedlo k vytvoření nejistoty a řady rizik v rámci celého zemědělství EU. Ke zmírnění těchto nejistot a k zachování vitality venkovských oblastí a regionů a stávající úrovně životního prostředí mělo nařízení týkající se přechodného období zajistit pokračující uplatňování zásad platného rámce SZP pro období 2014–2020 (Nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie 2020/2220, 2020).

2.2.4 SZP 2023–2027

Nový strategický plán (dále SP) SZP, který bude platit v letech 2023–2027, nahradí stávající Program rozvoje venkova. Nynějších 6 cílů směřování podpor na základě SP se přemění na 9 nových dílčích cílů s větším důrazem na zelené podpory a podporu příjmů zemědělců. Hlavním cílem nového SZP je tedy především podpora udržitelného a konkurenceschopného zemědělství, které může napomoci Evropě k „Zelené dohodě“, a to především u strategií „od zemědělce ke spotřebiteli“ a v oblasti biologické rozmanitosti (Ministerstvo zemědělství, n. d.).

3 Společná zemědělská politika EU

SZP je nejstarší evropskou politikou, která napomohla při vytváření mezinárodní spolupráce. V dnešní době je SZP stále základním předpokladem pro fungování Evropské unie (Svoboda et al., 2017).

3.1 Základní model SZP

V průběhu let docházelo ke změnám ekonomického prostředí, tedy i v nárocích na směřování Společné zemědělské politiky. Původní model této ekonomiky si kladl za cíl reagovat na potřebu pokrytí poptávky po potravinách, poskytnout potraviny za přiměřené ceny u evropských zemí v poválečném období a podněcovat zrychlení výroby v oblasti celého agrárního sektoru (Bečvářová et al., 2008).

Pro fungování SZP byly stanoveny tři základní principy (Svoboda et al., 2017):

- princip jednotného trhu – pro zemědělské produkty je umožněn volný pohyb mezi členskými státy EHS,
- princip preference členských zemí – je zajištěno jednotné vystupování navenek pro všechny členské státy,
- princip finanční solidarity – financování systému SZP probíhá prostřednictvím společného rozpočtu.

SZP využívala nástrojů, které ve velkém míře negativně působily na trh, ale díky promítnutí tržeb do zvyšování příjmů výrobců motivovaly ke zvyšování nabídky potřebných komodit. Využívala strategii vysoké podpory cen vyplácených zemědělcům, díky níž došlo ke zvyšování výroby v následujících třiceti letech. Zároveň měla za následek odklonění úrovně cen zemědělských komodit v Evropě od skutečných podmínek na světovém agrárním trhu. Došlo k nárůstu nákladů spojených s odstraněním důsledků zvyšujících se přebytků komodit na domácím trhu a k nárůstu potřeby dalších (již rozpočtových) výdajů na podporu vývozu, uskladnění či likvidaci nadbytečné produkce. Výsledkem bylo zavedení dalších tržních zásahů, které regulovaly množství dovážené či vyvážené produkce prostřednictvím produkčních kvót či ve formě set-aside¹.

Jak vlivy vnitřní související se situací na domácím trhu, tak především vlivy vnější doprovázené přípravami k připojení zemí střední a východní Evropy do společného trhu vedly od konce dvacátého století k zahájení reformních procesů SZP. Proces „rozšiřování

¹ Jedná se o závazek farmářů ponechat část své půdy ladem.

trhu“ měl za následek pozitivní dopad v oblasti rozšíření trhu, zvyšování konkurence a tím i konkurenceschopnosti ve světovém rozměru, dále umožnil urychlit rozvoj vědy a techniky. Tyto změny zajišťující výkonnější, produktivnější a efektivnější ekonomiku doprovázely také jevy s opačným dopadem. Došlo ke snížení zásahů a politik, které regulovaly, ochraňovaly a izolovaly trh a určité tržní segmenty. Rostla také tržní síla významných subjektů na světovém trhu, jež užívaly různých forem propojení určujících uspořádání a rozvoj těchto trhů. Zahraniční obchod se stal přístupnějším a podpora cen postupně ustupovala. Snahou tedy byla kompenzace prostřednictvím podpor s nižším deformačním účinkem, které začaly podpory cen zcela nahrazovat. S tím souvisela vznikající potřeba na rychlejší odstranění závislosti na podpoře zemědělské produkce pomocí jednotné platby na farmu a využívání křížové shody (řešení pro spojení oblasti ochrany životního prostředí a zdraví s oblastí zemědělských dotací).

V programu rozvoje venkova (představeného Agendou 2000) bylo zemědělství významné pro tvorbu životního prostředí, tvorbu krajinného rázu ve venkovském prostoru a pro poskytování veřejných statků. Politika podpory tohoto programu pronikla do strategie SZP až do roku 2013. Cílem tedy vedle podpory restrukturalizace a zvyšování konkurenceschopnosti byla podpora péče o krajinu, zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a podpora ekonomické diversifikace pomocí opatření zaměřených na agrární sektor a další zúčastněné subjekty na venkově. Snahou politiky rozvoje venkova bylo vyřešit problémy, které vznikaly v některých oblastech venkovského prostředí. V oblasti ekonomiky šlo zejména o nízké příjmy a vysokou závislost vůči primárnímu sektoru. Ze společenského hlediska se jednalo o vyšší nezaměstnanost ve srovnání s městy a v rámci životního prostředí bylo důležitým cílem zabezpečit příznivý dopad zemědělství a lesnictví na krajinu a životní prostředí. Na významu nabývalo také u jistoty dostupnosti dostatečného množství kvalitních potravin (Bečvářová et al., 2008).

3.2 Reformy SZP

Jedním ze zásadních ekonomických problémů, který vyvolal mnoho reforem SZP, je nadprodukce. Velký počet zemědělců využívá ke své produkci malou plochu a vyrábí s vysokými náklady. V důsledku toho dochází ke zvyšování intervenční ceny, která vyvolává nadprodukcí, tím i větší potřebu financování zemědělství (Had & Urban, 2000).

3.2.1 Mansholtův plán

Mansholtův plán představoval v roce 1968 první nezdařený pokus o reformu SZP. Snahou tohoto plánu bylo redukování okrajových částí zemědělské půdy a zvyšování finanční

podpory poskytované starším zemědělcům. Program se setkal s negativními reakcemi a odporem farmářů.

V průběhu 80. let nastala několikrát situace, při které bylo nemožné sestavit vyrovnaný evropský rozpočet kvůli rostoucím výdajům na SZP. V důsledku potřeby zajistit nové finanční zdroje došlo v roce 1988 k zavedení dalšího rozpočtového zdroje z hrubého národního produktu. Podmínkou přijetí tohoto zdroje bylo, že dojde ke zpomalení růstu výdajů vynaložených na zemědělskou politiku. Intervenční ceny se snížily o 3 % a poprvé došlo k zavedení administrativních opatření (limity u produkce některých produktů, výrobní kvóty a zatravňování). Ačkoliv došlo k poklesu podílu výdajů vynaložených na SZP na celkových výdajích evropského rozpočtu, byla potřeba reformy celého systému na konci 80. let stále zřetelnější (Střeleček et al., 2009).

3.2.2 MacSharryho reforma

Dalším důležitým krokem byla tzv. MacSharryho reforma, ke které došlo roku 1992. Důvodem této reformy byl nejen další růst výdajů vynaložených na SZP, ale také tlak ze strany zahraničních obchodních partnerů při vyjednávání dohody GATT v rámci Uruguayského kola, dohoda byla zaměřena na liberalizaci mezinárodního zemědělského trhu. Jedním ze základních cílů této reformy bylo postupné sjednocení vnitřní a světové ceny zemědělské produkce, tím i odstranění exportních dotací. K zajištění konkurenceschopnosti zemědělské produkce EU na světových trzích došlo k významnému poklesu intervenčních cen. Prioritou bylo toto snížení cen zemědělcům nahradit, a to prostřednictvím přímých plateb, jež se zemědělcům poskytovaly při splnění předem definovaných podmínek. U zemědělských produktů, u kterých hrozila nadprodukce, zůstaly zachovány výrobní kvóty. Finanční podpora se postupně přesunula z cenových dotací k podpoře strukturálních změn směřujících k poklesu rozsahu zemědělské produkce (Had & Urban, 2000).

3.2.3 Agenda 2000

O další reformě bylo rozhodnuto v březnu roku 1999 na zasedání Evropské rady v Berlíně. Jednalo se o dílčí reformu v rámci Agendy 2000, která měla navazovat na reformu z roku 1992. Reforma z roku 1992 přinesla významné změny (snížení nadprodukce potravin, snížení přebytečných zásob apod.), bohužel tyto změny nestačily k tomu, aby nebylo potřebné přistoupit k dalším opatřením. V rámci reformy roku 2000 bylo snahou podpořit zvýšení konkurenceschopnosti evropského zemědělství prostřednictvím snižování cenových podpor u produkce obilí, hovězího masa a mléka. Snižování intervenčních

cen bylo nahrazováno většími přímými platbami, příspěvky k příjmům se poskytovaly bez návaznosti na objem produkce. Dalším cílem bylo zlepšení postavení EU v mezinárodním obchodu, a to tím, že se podporovala tržní orientace zemědělců. U potravin byl kladen důraz na zvyšování jejich kvality a nezávadnosti a zvyšovala se pozornost v oblasti ochrany životního prostředí. V důsledku toho došlo k začlenění ekologických cílů do systému fungování SZP, což vedlo ke vzniku nové funkce zemědělských producentů jako správců přírodních zdrojů a jejich udržování (Střeleček et al., 2009).

3.2.4 Mid-term Review

O zásadní reformě rozhodli ministři zemědělství států EU 15 dne 26. června 2003. Hlavním posláním této reformy bylo představit novou formu systému poskytování podpor zemědělcům v EU. Jedním ze základních cílů reformy bylo zvýšit konkurenceschopnost zemědělství prostřednictvím posunu intervenčních systémů. Podpory se přesunuly od výrobků k producentům pomocí plateb na farmu, které nebyly vázány na produkci, což mělo vést k rozvoji tržně orientovaného a udržitelného zemědělství. Nadále docházelo ke zvyšování podpory rozvoje venkova přesunutím prostředků z podpory cen a příjmů do podpor strukturálních. Snahou také bylo zajistit lepší bezpečnost a kvalitu potravin, pohodu zvířat a vztah k životnímu prostředí.

Nový systém SZP především zohledňoval spotřebitele a daňové poplatníky, zároveň farmářům zůstala volnost produkce jednotlivých komodit reagující na poptávku, tím na celkový vývoj trhu. Politika směřovala do budoucna k poskytování větší části zemědělských podpor a dotací bez vázanosti na objem či druh produkovaných komodit („tzv. decoupling – oddělení plateb od produkce“). Pro zamezení negativním jevům (zanedbání obhospodařování zemědělské půdy, údržba krajiny) plynoucím z daného způsobu hospodaření definovala EU „zákonné požadavky na hospodaření“ a „pravidla dobrých zemědělských a environmentálních podmínek“, které se dohromady nazývají „křížovou shodou“ (cross-compliance). Dodržení těchto požadavků a pravidel začalo být předpokladem pro plnění podmínek poskytování přímých plateb v novém systému SZP (tzv. „single payment scheme – SPS“ neboli „jednotná platba na podnik“) (Střeleček et al., 2009).

3.2.5 SZP po roce 2013

K definitivnímu přijetí nového systému SZP přistoupila Rada EU dne 16. prosince 2013, tím došlo poprvé k přijetí reformy prostřednictvím řádného legislativního postupu. Cílem reformy nadále zůstalo zajištění kvality, bezpečnosti a cenové dostupnosti potravin poskytovaných v dostatečném množství pro spotřebitele v EU i celosvětově. V rámci

reformy došlo k zavedení tzv. „ozelenění“ poskytovaných plateb prostřednictvím postupů v zemědělství, které jsou šetrné k životnímu prostředí („diverzifikace plodin a zachování ekologicky významných a přínosných krajinných prvků, ale i určité minimální plochy trvalých travních porostů“) (Evropská rada, 2019).

V rámci tohoto opatření musel každý zemědělský podnik, který obdržel přímou platbu (SPS), splňovat zákonné požadavky na hospodaření (SMR – Statutory Management Requirements) a udržovat zemědělskou půdu v dobrém zemědělském a ekologickém stavu (GAEC – Good Agricultural and Environmental Conditions). Požadavky SMR vycházely z již existujících směrnic a nařízení EU a cílem dobrého zemědělského a ekologického stavu bylo zajistit, aby bylo zabráněno opouštění a nedostatečnému obhospodařování zemědělské půdy (Ciaian et al., 2015).

Snahou bylo dosáhnout větší vyrovnanosti v poskytování podpor zemědělcům v EU (u větších podniků dojde ke snížení plateb přesahujících stanovené hranice). Důležitým prvkem reformy také byla snaha dosáhnout lepšího nastavení podpor příjmů zemědělcům, kteří tyto podpory potřebují nejvíce (mladí zemědělci, odvětví s nízkými příjmy, oblasti s přírodními omezeními) (Evropská rada, 2019).

4 Dotační zdroje České republiky

V České republice zprostředkovává finanční podporu z evropských a národních zdrojů akreditovaná platební společnost Státní zemědělský intervenční fond (dále SZIF). SZIF se řídí třemi základními zásadami plynoucími z fungování SZP:

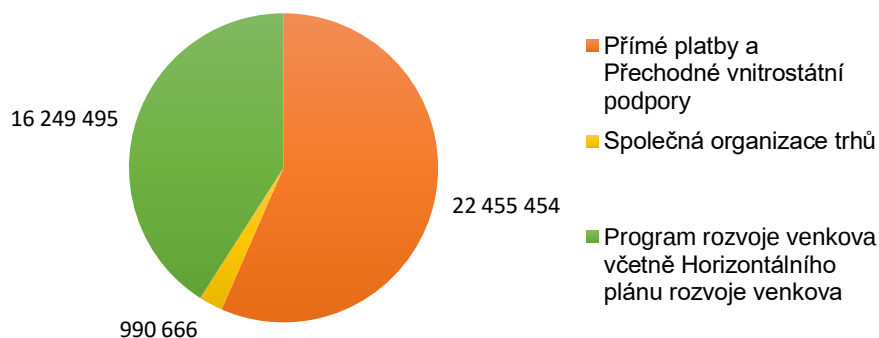
- společné ceny zemědělské produkce na společném trhu,
- produkce ze zemí EU je zvýhodněna na úkor vnější konkurence,
- využívání společného fondu, do kterého všichni přispívají (finanční solidarita).

Nejpočetnějšími poskytovanými podporami jsou přímé platby. Od roku 2007 přináší nové možnosti pro zemědělství Program rozvoje venkova a důležitá finanční pomoc je zajištěna také prostřednictvím tržních opatření společné organizace trhu. Tato opatření zajišťují pro zemědělské podniky větší jistotu a stabilnější podnikání (SZIF, 2013).

V roce 2019 SZIF vyplatil finanční podpory v celkové výši 39,7 mld. Kč, z toho největší část tvořily právě přímé platby (SZIF, 2019).

Obrázek 1: Finanční prostředky vyplacené SZIF

Finanční prostředky vyplacené SZIF v rámci SZP v roce 2019 (v tis. Kč.)

Zdroj: vlastní zpracování dle SZIF (2019)

4.1 Evropské dotační programy

Přímé platby jsou zemědělským producentům v České republice poskytovány od vstupu ČR do EU v roce 2004. Po reformě SZP v roce 2013 se struktura přímých plateb podstatně změnila a došlo k přechodu na vícesložkový model přímých plateb. Zemědělci, kteří mají zájem o tyto podpory, podávají žádost prostřednictvím tzv. jednotné žádosti.

V rámci přímých plateb došlo v roce 2019 k vyplacení z rozpočtu EU celkem 21,5 mld. Kč (SZIF, 2019).

4.1.1 Jednotná platba na plochu (SAPS)

Jednotná platba na plochu je nejvýznamnější složkou přímých plateb. Je poskytována za účelem zabezpečení stabilních příjmů zemědělců. Podmínky pro vyplácení těchto podpor jsou stanoveny nařízením vlády ČR č. 47/2007 Sb., ve znění pozdějších předpisů, které navazuje na předpisy Evropské unie (nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 1306/2013 a č. 1307/2013). Základní podmínkou je splnění minimální výměry, která se musí rovnat po sečtení všech půdních bloků alespoň 1 ha. Jednotná platba na plochu je financována z rozpočtu EU (Ministerstvo zemědělství, n. d.).

SZIF v roce 2019 obdržel v rámci jednotné platby na plochu 30 217 žádostí na celkovou plochu 3,54 mil. ha. Vyplaceno bylo celkem 11,9 mld. Kč (SZIF, 2019).

4.1.2 Platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (Greening)

Další složkou přímých plateb jsou platby, které jsou poskytovány zemědělcům při splnění zemědělských postupů příznivých pro klima a životní prostředí (tzv. ozelenění). Pro získání této podpory je nutné splnit vymezené postupy, kterými jsou (Lhotková, n. d.):

- diverzifikace plodin – pěstování určitého počtu plodin v závislosti na velikosti orné půdy,
- zachování poměru trvalých travních porostů – poměr trvalých travních porostů oproti zemědělské ploše (neměl by být víc než 5 % ve srovnání s požadovaným poměrem),
- vyhrazení plochy využívané v ekologickém zájmu – povinnost zřízení plochy v ekologickém zájmu pro zemědělce vlastníci více než 15 ha orné půdy.

V roce 2019 bylo podáno 30 217 žádostí na celkovou plochu 3 541 258,03 ha. Došlo k vyplacení u 30 006 žádostí z předchozích let v celkové částce 6,5 mld. Kč (SZIF, 2019).

4.1.3 Platba pro mladé zemědělce

Cílem vyplacení plateb pro mladé zemědělce je podpora nově začínajících podnikatelů v zemědělství. Žádat ji mohou fyzické i právnické osoby při splnění stanovených podmínek (Lhotková, n. d.).

Na tuto platbu bylo v roce 2019 podáno 5 604 žádostí a došlo k vyplacení u 5 164 žádostí za předešlé roky v celkové částce 178 964 tis. Kč (SZIF, 2019).

4.1.4 Dobrovolné podpory vázané na produkci (VCS)

Dobrovolné podpory jsou vázané na aktivní produkci u rostlinné i živočišné výroby, tak zajišťují podporu citlivých sektorů v České republice. Dohromady lze využít devět dotačních podpor vázaných na produkci: brambor určených pro výrobu škrobu, konzumních brambor, ovocných druhů s velmi vysokou pracností, ovocných druhů s vysokou pracností, zeleninových druhů s velmi vysokou pracností, zeleninových druhů s vysokou pracností, chmele, cukrové řepy a bílkovinných plodin. Dále existují také tři dotační podpory vázané na chov: telet masného typu, krávy chované v systému chovu s tržní produkcí mléka a bahnice nebo na chov kozy (Lhotková, n. d.).

V roce 2019 došlo k vyplacení u 19 176 žádostí v celkové částce 2,9 mld. Kč (SZIF, 2019).

4.2 Národní dotační programy

4.2.1 Přechodná vnitrostátní podpora (PVP)

Přechodné vnitrostátní podpory představují pouze doplňující složku podpor k přímým podporám. K jejich úhradě dochází výhradně prostřednictvím rozpočtu ČR. Pomocí PVP jsou poskytovány finanční podpory pro jednotlivé sektory (Ministerstvo zemědělství, 2019):

- zemědělská půda (ha),
- chmel (ha),
- škrobové brambory (t),
- přežvýkavci (VDJ),
- krávy bez tržní produkce mléka (VDJ),
- ovce/kozy (VDJ).

V roce 2019 SZIF obdržel v rámci přechodné vnitrostátní podpory 28 386 žádostí. K vyplacení došlo u 25 284 žádostí z předešlých let v celkové částce 649 867 tis. Kč (SZIF, 2019).

4.2.2 Program rozvoje venkova

Na financování politiky pro rozvoj venkova jsou využívány prostředky Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV). Tato politika se rozděluje na období v letech 2007–2013 a období v letech 2014–2020.

Cílem Programu rozvoje venkova na období 2014–2020 je zajistit především pomocí agroenvironmentálních opatření obnovu (zachování či vylepšení) ekosystémů, které jsou závislé na zemědělství. Snahou je také poskytnout podporu pro vstup mladých lidí do zemědělského odvětví či podpořit krajinou infrastrukturu, nadále také dochází k podporování rozvoje na venkovských prostorách (Ministerstvo zemědělství, 2015).

Celkem došlo v roce 2019 v rámci Programu rozvoje venkova k vyplacení 16,2 mld. Kč. Ze státního rozpočtu bylo vynaloženo 5,7 mld. Kč, 10,5 mld. Kč pak šlo z rozpočtu EU (SZIF, 2019).

4.2.2.1 Platby pro horské oblasti a jiné oblasti s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními (ANC)

Cílem plateb poskytovaných oblastem s přírodními omezeními (ANC) je kompenzace dodatečných nákladů a ušlých příjmů, které jsou způsobeny přírodním omezením zemědělské produkce. Dlouhodobý pokles ekonomických výsledků zemědělských podniků hospodařících v těchto oblastech by mohl vést k opuštění zemědělské půdy s nepříznivým dopadem na ekosystémy vázané na zemědělství v oblastech ANC. Do roku 2017 se tyto oblasti nazývaly méně příznivými oblastmi LFA (Less favoured areas), následně došlo k novému vymezení pro snadnější určení přírodního znevýhodnění dané oblasti. ANC se člení na horské (oblasti s vyšší nadmořskou výškou), ostatní (definovány biofyzikálními kritérii) a specifické (mimo horské a ostatní oblasti s nižší výnosností zemědělské půdy) oblasti (SZIF, n. d.).

4.2.3 Národní dotace

Národní dotace jsou poskytovány na základě zásad vydaných Ministerstvem zemědělství, které stanovují požadavky pro poskytování dotací v daném roce. Uspořádání těchto dotací navazuje každý rok na dotační programy, které byly realizovány v předcházejících letech. Jsou tedy především účelové a slouží k podpoře restrukturalizace, rozvoji venkovských oblastí a zvýšení konkurenceschopnosti českého zemědělství.

V roce 2019 došlo prostřednictvím Ministerstva zemědělství k čerpání celkem 4,7 mld. Kč (SZIF, 2019).

4.3 Společná organizace trhů (SOT)

Cílem Společné organizace trhů je zmírnit výkyvy vyskytující se u nabídky některých komodit, tedy i u cen placených zemědělci, následně zajistit stabilnější ceny pro konečné spotřebitele. Je aplikována prostřednictvím EU u takových zemědělských komodit,

u kterých jsou pevně stanové podmínky výroby či obchodu. Podpora může být poskytnuta prostřednictvím (SZIF, 2019):

- finanční podpory – zajištění podpory školním projektům (zajištění mléka, ovoce a zeleniny do škol), organizací producentů ovoce a zeleniny, zlepšení výroby včelařských produktů a jejich uvádění na trh,
- dotací – zajištění podpory na restrukturalizaci a přeměnu vinic, podpory na investice v rámci SOT s vínem,
- intervenčních nákupů a souvisejících výdajů – nákup mlékárenských výrobků, sušeného odstředěného mléka,
- podpory propagace zemědělských produktů – propagace zemědělství jako celku, mléčných výrobků ve třetích zemích,
- ostatních výdajů.

V rámci Společné organizace trhů došlo v roce 2019 k vyplacení celkem 990 666 tis. Kč. Ze státního rozpočtu bylo čerpáno 567 160 tis. Kč, 423 506 tis. Kč bylo hrazeno z rozpočtu EU (SZIF, 2019).

5 Metodika

Cílem této práce je poskytnout přehled o vývoji a struktuře provozních dotací poskytovaných zemědělským podnikům, které jsou členěny podle výrobního zaměření a zhodnocení vlivu provozních dotací na hospodaření těchto podniků v letech 2015 až 2019. Dále výsledky porovnat se sousedními zeměmi (Německo, Polsko a Rakousko) a na závěr zhodnotit dopad v případě očištění ukazatelů od dotací.

Zdrojem dat pro použité výpočty (kapitoly 6 a 7) je databáze výběrového šetření The Farm Accountancy Data Network (FADN) v letech 2015–2019. Tato databáze představuje soubor ukazatelů (výsledků zemědělských podniků), které jsou oficiálně publikovány podle výrobního zaměření podniků prostřednictvím systému FADN. Všechny ukazatele jsou uvedeny na průměrný podnik příslušného výrobního zaměření.

Praktická část je dále rozdělena do dvou částí. V první části je znázorněn vývoj provozních dotací u průměrného podniku v rámci všech pozorovaných zemí, navíc i v rámci průměru EU k porovnání (a to v letech 2015–2019). Popsána je také struktura provozních dotací u podniků jednotlivých výrobních zaměření v rámci každé pozorované země.

V druhé části je znázorněn vývoj výsledku hospodaření českého průměrného zemědělského podniku v letech 2015–2019, dále je provedena analýza rentability kapitálu a nákladovosti zemědělských podniků roztržděných podle výrobního zaměření pomocí poměrových ukazatelů rentability (rentabilita celkového kapitálu, nákladovost). U analýzy rentability je také znázorněn vliv očištění rentability od dotací. Nakonec je znázorněn dopad očištění od dotací pomocí indexu závislosti na dotacích (tj. nákladovost, očištěná na straně výnosů od dotací). U rentability i nákladovosti došlo k porovnání s pozorovanými zeměmi.

5.1 Použité metody hodnocení

Výrobní zaměření je dle typologie FADN členěno na základě výrobních specializací podniků, které jsou nejvýznamnější pro ČR, na:

- polní produkci,
- produkci mléka,
- chov skotu,
- chov prasat a drůbeže,
- smíšenou výrobu.

U takto rozčleněných zemědělských podniků je provedena analýza rentability kapitálu a nákladovosti.

5.1.1 Nákladovost

Výpočet je proveden podle následujícího vztahu:

$$\text{Nákladovost} = \frac{\text{Náklady}}{\text{Výnosy}}$$

Nákladovost výnosů vyjadřuje, jaká část nákladů je v podniku vynaložená k získání jednotky výnosu. Zvyšování tohoto ukazatele může poukázat na zvyšování celkových nákladů.

5.1.2 Rentabilita celkového kapitálu (ROA)

Výpočet je proveden podle následujícího vztahu:

$$\text{ROA} = \frac{\text{Zisk}}{\text{Celková aktiva}}$$

Rentabilita celkového kapitálu (rentabilita aktiv, produkční síla, míra zisku) poměřuje zisk (tj. pro mé výpočty výsledek hospodaření za účetní období před zdaněním) s celkovými aktivy vloženými do podnikání. Hodnota ROA tedy udává, jakou část zisku podnik vytvořil pomocí investovaného kapitálu.

5.1.3 Odvození výsledku hospodaření podle metodiky FADN EU

Výpočet výsledku hospodaření je proveden na základně metodiky FADN EU, která se do určité míry shoduje s postupy českého účetnictví, avšak zahrnuje některé odlišnosti a nové ukazatele, kterých ČR nevyužívá. Hospodářský výsledek je dle této metodiky nahrazen důchodem ze zemědělské činnosti (DZČ).

Hrubá přidaná hodnota (HPH) podniku se rovná celkové zemědělské produkci, která je tvořena součtem produkce rostlinné výroby, produkce živočišné výroby a ostatní produkce, a to s přičtením provozních dotací a odečtením výrobní spotřeby tvořené přímými náklady a ostatními věcnými náklady. Čistá přidaná hodnota (ČPH) se pak rovná HPH po odečtení odpisů a představuje ekonomickou výkonnost podniku. Přičtením investičních dotací k ČPH a odečtením externích faktorů, které tvoří mzdové náklady, pachtovné a úroky, nakonec dostaneme důchod ze zemědělské činnosti. Odvození výsledku hospodaření je znázorněno v Obrázku 2.

Obrázek 2 Odvození VH dle metodiky FADN EU

Celková zemědělská produkce					Saldo provozních dotací a daní	
Produkce RV		Produkce ŽV	Ostatní produkce			
Výrobní spotřeba			Hrubá přidaná hodnota			
Přímé náklady	Ostatní věcné náklady					
			Odpisy	Čistá přidaná hodnota		Saldo investičních dotací a daní
			Externí faktory			
			Mzdové náklady	Pachtovné	Úroky	
						Důchod ze zemědělské činnosti

Zdroj: FADN

Stranu výnosů průměrného podniku tedy tvoří celková produkce, saldo DPH a provozní dotace a stranu nákladů tvoří celkové náklady (tj. výrobní spotřeba, odpisy a externí faktory) a daně.

Metodika FADN EU zahrnuje více druhů provozních dotací. Pro výpočty byly celkové provozní dotace rozčleněny do následujících skupin:

- decouplované platby (kód SE630) – tj. režim základních plateb a jednotné platby na plochu SAPS,
- celkové dotace na plodiny (kód SE610) – tj. vyrovnávací platby / platby na plochu, dotace na půdu uvedenou do klidu a ostatní dotace na plodiny,
- celkové dotace na zvířata (kód SE615) – tj. podpory na chov dojníc, ostatního skotu, ovcí a koz a ostatní dotace na zvířata,
- dotace na rozvoj venkova (kód SE624) – tj. dotace na životní prostředí, dotace na LFA a ostatní dotace na rozvoj venkova,
- dotace na mezispotřebu (kód SE625) a dotace na výrobní spotřebu (kód SE626),
- ostatní dotace (kód SE699).

5.2 FADN

Zemědělská účetní datová síť FADN vznikla v roce 1965, kdy došlo nařízením Rady č. 79/65/EHS k definování právního rámce fungování systému FADN. Tento systém je hlavním zdrojem informací o hospodaření a ekonomických výsledcích zemědělských podniků. Každý rok jsou hospodářské výsledky reprezentovaného souboru zemědělských

podniků statisticky šetřeny Generálním ředitelstvím Evropské komise pro zemědělství a rozvoj venkova (DG AGRI).

Sběr potřebných dat k šetření v každém z členských států EU zajišťují tzv. kontaktní pracoviště FADN. Výběrový soubor zemědělských podniků systému FADN obsahuje více než 80 tisíc respondentů, kteří v rámci EU představují zhruba 4 miliony zemědělských podniků. Data jsou sbírána do databáze zajišťující ochranu dat a zveřejněny jsou pouze agregované výsledky v rámci stanovených skupin podniků. Sbírají se informace týkající se produkce (např. vstup pracovní síly, stavy zvířat) a také informace týkající se ekonomické situace podniku (např. podpory a dotace, hodnota produkce).

Důležitým prvkem fungování tohoto systému je jednotný způsob výběru zemědělských podniků do šetření FADN. Každý stát musí vypracovat plán výběru organizací do šetření FADN tak, aby byl reprezentativní a zajišťoval validitu šetření, a to podle jednotné metodiky stanovené Řídícím výborem FADN EK. Jednotlivým subjektům ve výběrovém souboru FADN je přidělen tzv. váhový faktor vyjadřující, kolik je v souboru typově stejných podniků. Prostřednictvím těchto faktorů a s použitím jednotného způsobu vážení dat šetření je možné zabezpečit reprezentativní výsledky zemědělství. Pomocí dat z výběrového souboru FADN lze také např. uvést celkovou hodnotu produkce, nákladů a dalších ukazatelů potřebných k provedení makroekonomické analýzy či zhodnocení zemědělského odvětví (FADN CZ, 2021).

5.2.1 FADN v České republice

V České republice se objevily první známky využívání informační sítě FADN v roce 1994, kdy Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (nyní Ústav zemědělské ekonomiky a informací, ÚZEI) realizoval šetření výsledků hospodaření v zemědělství prostřednictvím tzv. sítě testovacích podniků. V roce 2003 rozhodlo Ministerstvo zemědělství o založení Kontaktního pracoviště FADN ČR. Šetření FADN je definováno zákonodárstvím EU a vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 173/2004 Sb., o způsobu a rozsahu vyžadování údajů Výzkumným ústavem zemědělské ekonomiky.

Data pro šetření FADN jsou získávána průběžně prostřednictvím účetních a poradenských firem, Agrární komory ČR či Asociace soukromého zemědělství ČR. Zpracování a kontrolu dat poté centrálně provádí pracovníci Kontaktního pracoviště FADN. Nakonec jsou jednotlivé anonymní výsledky zemědělských podniků předány pracovišti Evropské komise DG AGRI.

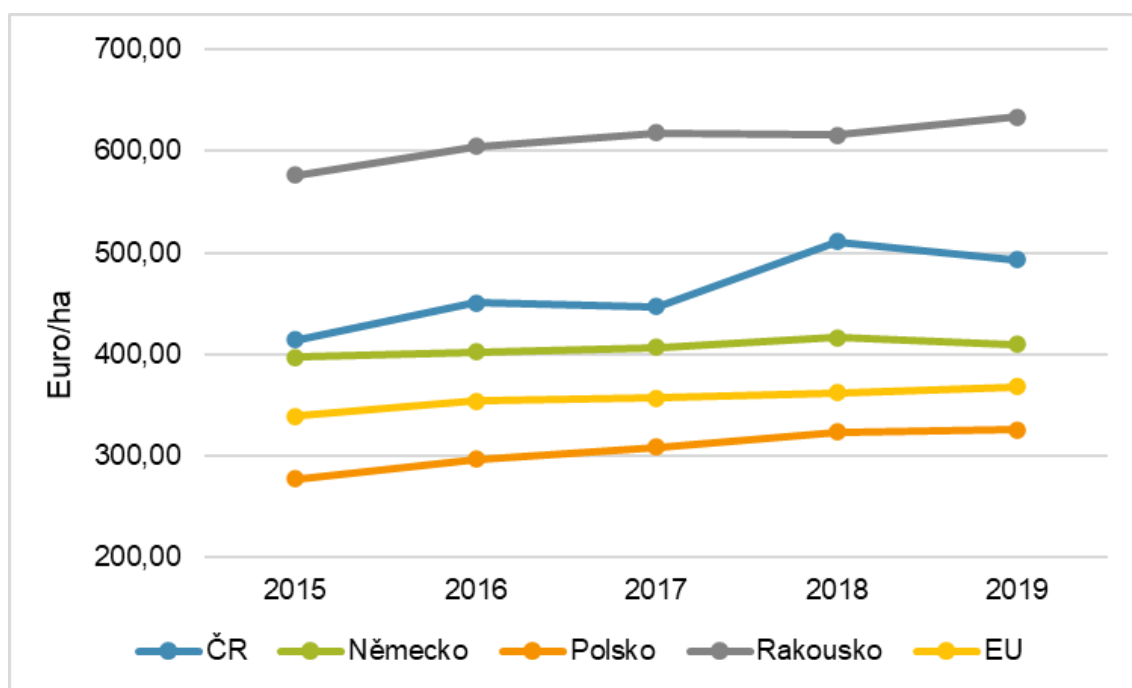
Ve výběrovém souboru FADN ČR je současně zhruba 1 400 zemědělských subjektů. Složení tohoto souboru se odvíjí od tzv. plánu výběru, díky kterému je zajištěna reprezentativnost v rámci zastoupení jednotlivých druhů výrobního zaměření zemědělských subjektů, velikosti i rozmístění zemědělských subjektů ČR.

Výsledky šetření FADN umožňují Ministerstvu zemědělství ČR hodnotit ekonomickou situaci zemědělských podniků a připravit (resp. hodnotit) také SZP. Důležitý význam mají data FADN v rámci mnoha výzkumných projektů nebo v oblasti zemědělského poradenství. Snahou Kontaktního pracoviště FADN ČR je zajistit užitečnost šetření FADN pro širokou veřejnost, a to zejména zemědělským subjektům. Hlavní zdroj pro získání informací z šetření FADN představuje veřejná databáze FADN, která je dostupná na webových stránkách (FADN CZ, 2021).

6 Vývoj a objem dotací podle výrobního zaměření

Dle srovnání provozních dotací přepočtených na hektar zemědělské půdy u sledovaných zemí v letech 2015–2019 (Obrázek 3) bylo pod průměrem EU pouze Polsko, a to i přes 17% nárůst oproti roku 2015. Německo si udrželo v roce 2019 obdobnou úroveň dotací s 3% nárůstem oproti roku 2015. K největšímu nárůstu mezi roky 2015 a 2019 došlo v ČR, kde se provozní dotace zvýšily o 19 % na 493,08 eur/ha. Nejvyšších provozních dotací přepočtených na hektar zemědělské půdy mezi sledovanými zeměmi dosahovalo Rakousko, které v roce 2019 bylo na úrovni provozních dotací 633,64 eur/ha.

Obrázek 3 Vývoj provozních dotací (eur/ha)

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

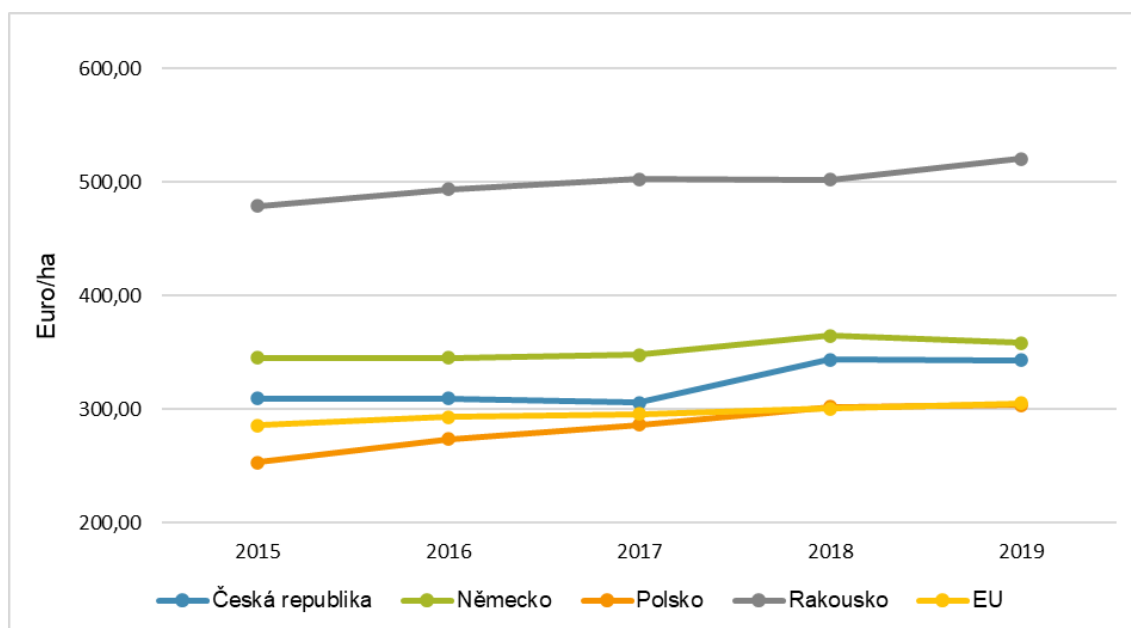
Z důvodu závislosti poskytovaných dotací na velikosti farem zůstává ukazatel provozních dotací převeden na hektar využívané zemědělské půdy. Pouze u podniků s výrobním zaměřením „chov prasat a drůbeže“ byl ukazatel pro další srovnání přepočten na dobytčí jednotku (Total livestock units – LU), protože tyto podniky nejsou přímo vázány na vlastní produkci krmiv, tedy mohou hospodařit bez zemědělské půdy.

6.1 Polní produkce

Průměrné provozní dotace u podniků zaměřených na polní produkci v EU přepočtené na ha využívané zemědělské půdy v letech 2015–2019 činily 296,20 eur/ha s mírně rostoucím trendem. Od roku 2015 do roku 2019 vzrostly o 6,71 %. Nejvyšší poskytované

provozní dotace na ha zemědělské půdy byly poskytovány v Rakousku s průměrnými dotacemi 499 eur/ha. Nejnižší provozní dotace byly poskytovány v Polsku. I přes rostoucí trend byly v roce 2019 stále pod průměrem poskytovaných evropských dotací. V ČR činily provozní dotace průměrně 322,46 eur/ha. V roce 2017 došlo k mírnému poklesu oproti předchozímu roku o 1,15 %, následně došlo v roce 2018 ke zvýšení poskytovaných dotací o 12,34 %. V roce 2019 činily provozní dotace v ČR 343,07 eur/ha a došlo ke snížení oproti roku 2018 o 0,23 % (Obrázek 4).

Obrázek 4 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – polní produkce

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.1.1 Struktura dotací

Ze struktury provozních dotací mezi roky 2015 a 2019 u zemědělských podniků zabývajících se polní produkcí (Tabulka 1) vyplývá, že i přes mírně klesající trend tvořily převážnou část poskytovaných dotací decouplované platby, tedy platby oddělené od produkce. K největšímu poklesu decouplovaných plateb došlo v Rakousku, kde se snížily z 62,63 % v roce 2015 na 52,43 % v roce 2019. Naopak u dotací poskytovaných v závislosti na produkci dochází neustále ke snižování na jejich významnosti poskytování. V Rakousku a Německu došlo k úplnému odklonění od těchto plateb. V ČR se dotace na plošiny snížily z 6,37 % provozních dotací v roce 2015 na 5,72 % v roce 2019, v Polsku z 9,74 % na 6,02 % a dotace na zvířata tvořily pro obě tyto země již zanedbatelnou část. Největší rozdíl u poskytovaných dotací na rozvoj venkova byl v Polsku, kde se tyto platby zvýšily z 6,71 % v roce 2015 na 10,55 % v roce 2019. V ČR došlo k mírnému poklesu

z 7,49 % v roce 2015 na 6,87 % v roce 2019. Nejvíce zastoupené byly dotace na rozvoj venkova (v roce 2019 tvořily 41,68 %) v Rakousku. U dotací na mezispotřebu a výrobní spotřebu došlo k mírnému poklesu pouze v Německu, u ostatních zemí měly tyto dotace rostoucí trend. K největšímu vzrůstu došlo v Rakousku, kde se dotace zvýšily z 0,45 % v roce 2015 na 5,65 % v roce 2019. Ostatní dotace byly nejvíce zastoupeny v ČR, kde v roce 2019 tvořily již 15,68 %. Největší nárůst u těchto dotací nastal v Polsku, kde se zvýšily z 1,89 % v roce 2015 na 6,44 % v roce 2019.

Tabulka 1 Struktura dotací (% provozních dotací) – polní produkce

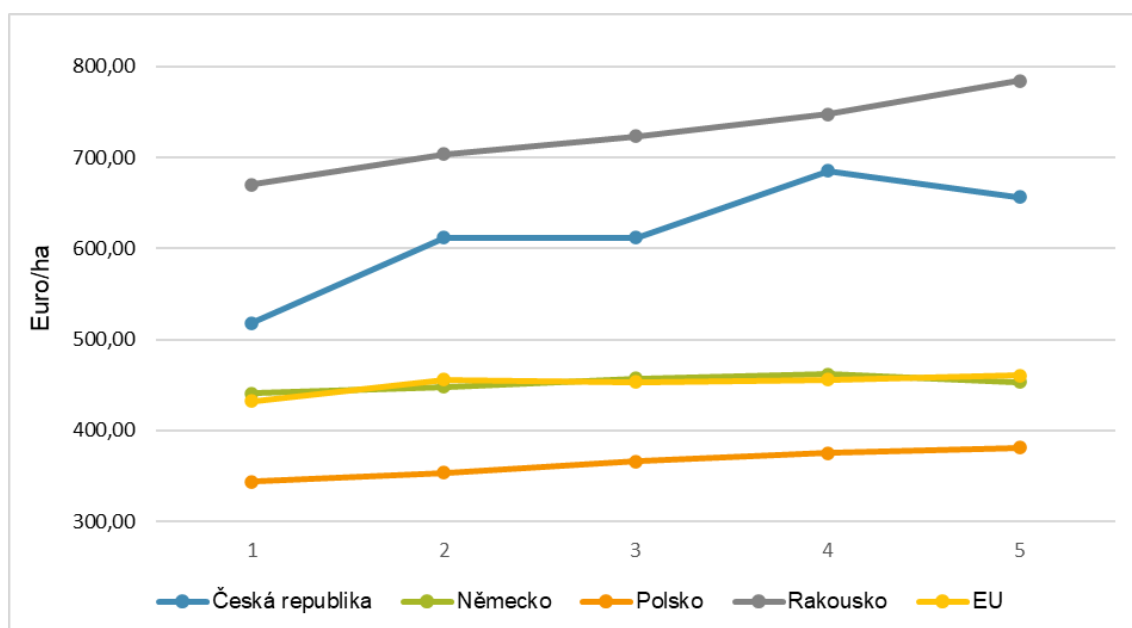
Polní produkce	ČR		Německo		Polsko		Rakousko	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Decouplované platby	62,81	60,71	82,05	77,11	74,77	69,65	62,63	52,43
Dotace na plodiny	6,37	5,72	0,00	0,00	9,74	6,02	0,00	0,00
Dotace na zvířata	0,94	0,72	0,00	0,00	0,85	0,67	0,00	0,00
Dotace na rozvoj venkova	7,49	6,87	9,09	12,20	6,71	10,55	36,77	41,68
Dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu	8,97	10,30	7,54	6,87	6,04	6,67	0,45	5,65
Ostatní dotace	13,43	15,68	1,32	3,82	1,89	6,44	0,16	0,23

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.2 Produkce mléka

Průměrné provozní dotace u podniků zaměřených na produkci mléka v EU přepočtené na ha využívané zemědělské půdy v letech 2015–2019 činily 451,59 eur/ha. Na úrovni průměru EU se drželo Německo s průměrnými provozními dotacemi 452,26 eur/ha. ČR měla v těchto letech proměnlivý vývoj provozních dotací. V roce 2016 došlo oproti roku 2015 ke zvýšení poskytovaných dotací o 18,07 %, v roce 2017 zůstala úroveň dotací srovnatelná s předchozím rokem a v roce 2018 se dotace opět zvýšily o 11,97 %. Následně došlo v roce 2019 ke snížení poskytovaných dotací o 4,19 %, dosahovaly tak hodnoty 656,54 eur/ha. Nejvyšší poskytované provozní dotace na ha zemědělské půdy byly v Rakousku s průměrnými dotacemi 725,84 eur/ha, kde docházelo k průměrnému meziročnímu nárůstu o 4,01 % hodnoty poskytovaných dotací. Nejnižší provozní dotace přepočtené na ha zemědělské půdy byly poskytovány v Polsku – s průměrem 364,10 eur/ha (Obrázek 5).

Obrázek 5 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – produkce mléka

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.2.1 Struktura dotací

Podle struktury provozních dotací mezi roky 2015 a 2019 u zemědělských podniků zabývajících se produkcí mléka (Tabulka 2) byly v ČR nejvýznamnější decouplované platby, dotace na rozvoj venkova a ostatní dotace. I přes nejpočetnější zastoupení decouplovaných plateb v celkové struktuře dotací došlo k poklesu těchto podpor z 37,87 % v roce 2015 na 31,79 % v roce 2019. U dotací na rozvoj venkova došlo ke zvýšení z 19,27 % v roce 2015 na 27,44 % v roce 2019 a ostatní dotace v roce 2019 tvořily 24,10 % celkových provozních dotací. Dotace na plodiny tvořily zanedbatelnou část, dotace na zvířata poklesly na úroveň 8,36 % a dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu se zvýšily na 7,00 % z celkových provozních dotací.

V Německu došlo k naprostému odklonu od dotací poskytovaných v závislosti na produkci a přesunu podpor poskytovaných zemědělcům na decouplované platby, které v roce 2019 tvořily 63,82 % provozních dotací. Druhou významnou skupinu tvořily dotace na rozvoj venkova, které se zvýšily z 18,38 % v roce 2015 na 19,92 % v roce 2019. V Rakousku tvořily dotace poskytované v závislosti na produkci zanedbatelnou část provozních dotací, nejvýznamnějšími dotacemi zde však byly dotace na rozvoj venkova, které tvořily v roce 2015 i v roce 2019 téměř 50 % celkových provozních dotací. Decouplované platby dosahovaly v Rakousku v roce 2019 úrovně 39,47 % provozních dotací. V Polsku byly nejvýznamnějšími dotacemi decouplované platby na úrovni 56,87 % provozních

dotací v roce 2019. Dotace na plodiny zde tvořily zanedbatelnou část, naopak dotace na zvířata byly druhou nejvýznamnější skupinou provozních dotací. V roce 2019 tvořily 23,30 % provozních dotací. Ke zvýšení došlo také u dotací na mezispotřebu a výrobní spotřebu – z 2,87 % v roce 2015 na 4,71 % v roce 2019.

Tabulka 2 Struktura dotací (% provozních dotací) – produkce mléka

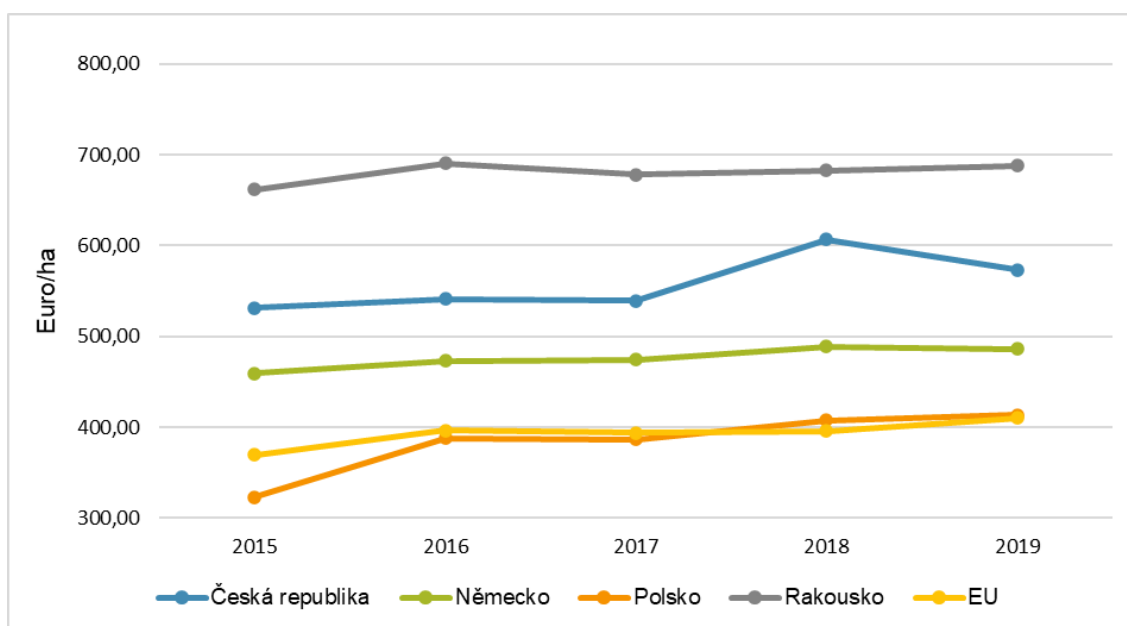
Produkce mléka	ČR		Německo		Polsko		Rakousko	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Decouplované platby	37,87	31,79	66,88	63,82	58,68	56,87	43,93	39,47
Dotace na plodiny	2,00	1,31	0,00	0,00	1,32	1,22	0,00	0,00
Dotace na zvířata	10,01	8,36	0,00	0,00	24,89	23,30	0,08	0,84
Dotace na rozvoj venkova	19,27	27,44	18,38	19,92	9,48	11,74	49,89	49,87
Dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu	4,78	7,00	10,30	9,80	2,87	4,71	5,40	7,56
Ostatní dotace	26,07	24,10	4,44	6,46	2,76	2,16	0,70	2,26

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.3 Chov skotu

Průměrné provozní dotace u podniků zaměřených na chov skotu v EU přepočtené na ha využívané zemědělské půdy v letech 2015–2019 činily 393,20 eur/ha. Od roku 2015 do roku 2019 vzrostly o 10,97 %. Nejvyšší poskytované provozní dotace na ha zemědělské půdy byly poskytovány v Rakousku s průměrnými dotacemi 680,22 eur/ha. Nejnížší provozní dotace byly poskytovány v Polsku, jejich úroveň se dostala nad průměr EU až v roce 2018 s hodnotou provozních dotací 407,71 eur/ha. V ČR činily provozní dotace průměrně 558,39 eur/ha. Od roku 2015 do roku 2019 se dotace držely na srovnatelné úrovni, následně došlo v roce 2018 ke zvýšení o 12,53 %. V roce 2019 činily provozní dotace v ČR 573,49 eur/ha, došlo tak ke snížení oproti roku 2018 o 5,47 % (Obrázek 6).

Obrázek 6 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – chov skotu

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.3.1 Struktura dotací

U zemědělských podniků zabývajících se chovem skotu převládaly v celkové struktuře provozních dotací mezi roky 2015 a 2019 v ČR a Rakousku dotace poskytované na rozvoj venkova. V Německu a Polsku převládaly decouplované platby, avšak i zde došlo ke snížení těchto plateb a zvýšení úrovně poskytování jiných dotací, převážně dotací na rozvoj venkova.

V ČR tvořily v roce 2019 dotace na rozvoj venkova 51,05 % a decouplované platby 36,65 % provozních dotací. Dotace na plodiny byly zanedbatelné, dotace na zvířata se v roce 2019 snížily na 6,60 % oproti 7,04 % v roce 2015, dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu se zvýšily na 3,79 % a ostatní dotace tvořily pouze 1,51 % celkových provozních dotací ČR. V Německu byly dotace poskytované v závislosti na produkci nulové, došlo ke zvýšení u dotací na rozvoj venkova na 29,93 %, u dotací na mezispotřebu a výrobní spotřebu na 6,42 % a u ostatních dotací na 3,94 % provozních dotací. Decouplované platby se v Německu snížily z 65,22 % v roce 2015 na 59,71 % v roce 2019. V Polsku se decouplované platby snížily z 63,63 % v roce 2015 na 52,76 % provozních dotací v roce 2019. Dotace na rozvoj venkova v roce 2019 tvořily 20,44 % dotací a třetí významnou skupinou byly dotace na zvířata, které v roce 2019 tvořily 18,22 % celkových provozních dotací. K mírnému zvýšení poskytovaných dotací mezi roky 2015 a 2019 došlo v Polsku také u dotací na plodiny, dotací na mezispotřebu a výrobní spotřebu a ostatních dotací.

V Rakousku byly v roce 2019 (i přes mírný pokles) nejvýznamnější dotace na rozvoj venkova, které tvořily 55,38 % provozních dotací. Druhou skupinou nejvíce zastoupených podpor byly decouplované platby, jež se snížily z 38,00 % v roce 2015 na 37,26 % v roce 2019. Dotace na plodiny byly nulové, dotace na zvířata a ostatní dotace byly stále nízké a dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu se zvýšily z 2,69 % v roce 2015 na 5,22 % provozních dotací v roce 2019 (Tabulka 3).

Tabulka 3 Struktura dotací (% provozních dotací) – chov skotu

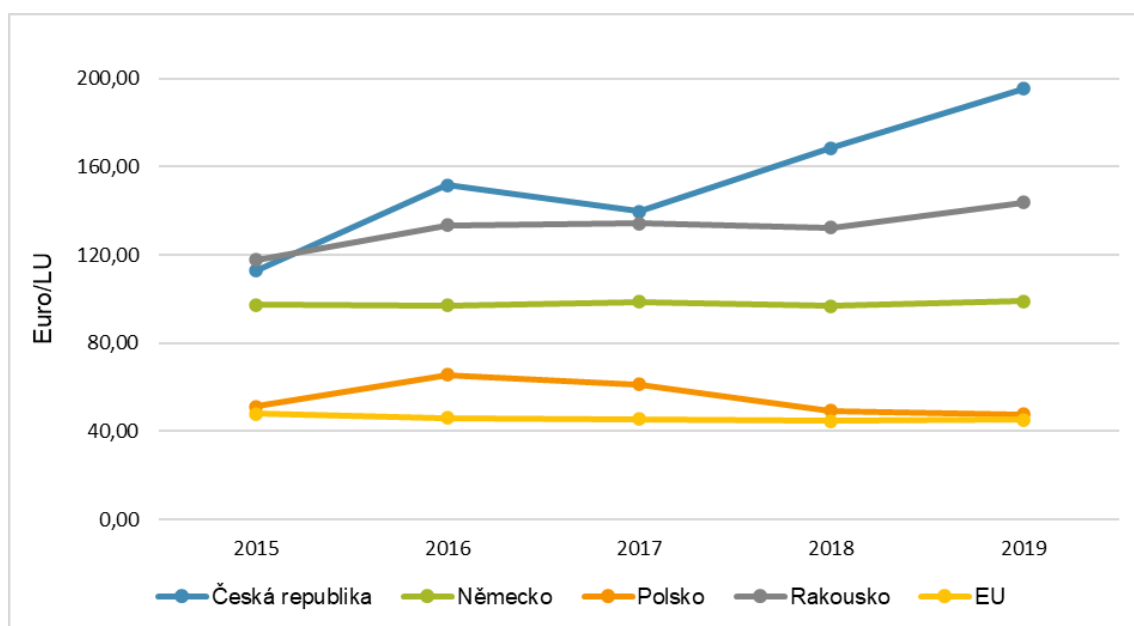
Chov skotu	ČR		Německo		Polsko		Rakousko	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Decouplované platby	37,14	36,65	65,22	59,71	63,63	52,76	38,00	37,26
Dotace na plodiny	0,26	0,41	0,00	0,00	0,86	1,03	0,00	0,00
Dotace na zvířata	7,04	6,60	0,00	0,00	17,42	18,22	0,06	1,18
Dotace na rozvoj venkova	47,78	51,05	27,25	29,93	12,67	20,44	58,35	55,38
Dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu	2,02	3,79	5,95	6,42	2,99	3,71	2,69	5,22
Ostatní dotace	5,76	1,51	1,58	3,94	2,43	3,84	0,90	0,97

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.4 Chov prasat a drůbeže

Průměrné provozní dotace u podniků zaměřených na chov prasat a drůbeže v EU přepočtené na dobytčí jednotku (LU) v letech 2015–2019 činily 45,88 eur/LU. Všechny pozorované země se v těchto letech udržovaly nad průměrem EU. Nejvyšší poskytované provozní dotace přepočtené na LU byly poskytované v ČR, a to s průměrnými dotacemi 153,69 eur/LU. Vývoj těchto dotací v ČR měl kromě roku 2017, kdy došlo k poklesu o 7,72 % oproti předchozímu roku, poměrně vysoce rostoucí tendenci. V roce 2016 došlo oproti roku 2015 k největšímu zvýšení úrovně poskytovaných dotací o 34,19 %. V roce 2019 se úroveň dotací zvýšila oproti roku 2018 o 16,06 % a dosahovala hodnoty 195,55 eur/LU. Nejnižší provozní dotace byly poskytované v Polsku s průměrnou hodnotou 55,01 eur/LU (Obrázek 7).

Obrázek 7 Vývoj provozních dotací (eur/LU) – chov prasat a drůbeže

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.4.1 Struktura dotací

Podle struktury provozních dotací mezi roky 2015–2019 u zemědělských podniků zabývajících se chovem prasat a drůbeže (Tabulka 4) byly v ČR nejvíce zastoupeny dotace poskytované na mezispotřebu a výrobní spotřebu, postupně však došlo k poklesu těchto dotací z 88,81 % v roce 2015 na 61,57 % v roce 2019. Naopak se zvýšilo zastoupení dotací poskytovaných na rozvoj venkova z 0,59 % v roce 2015 na 35,28 % v roce 2019. Decouplované platby se snížily na zanedbatelnou část celkové struktury a dotace na plodiny a zvířata byly nulové. Ostatní dotace v roce 2019 tvořily 2,51 % provozních dotací.

V Německu, Polsku a Rakousku tvořily převážnou část provozních dotací decouplované platby. Ve struktuře provozních dotací Německa došlo mezi roky 2015 a 2019 k minimálním změnám. Druhou nejdůležitější skupinou poskytovaných dotací zde tvořily dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu, které zůstaly v průběhu let na úrovni 12 % provozních dotací. V Polsku se dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu snížily z 13,38 % v roce 2015 na 7,73 % v roce 2019. Dotace poskytované na rozvoj venkova se zvýšily z 9,29 % v roce 2015 na 10,31 % v roce 2019, čímž nahradily dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu, staly se tak druhou nejvýznamnější skupinou poskytovaných provozních dotací v Polsku v roce 2019. V Rakousku se dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu zvýšily z 3,01 % v roce 2015 na 9,50 % v roce 2019. Dotace na rozvoj venkova byly v roce 2019 na úrovni 31,86 % provozních dotací.

Tabulka 4 Struktura dotací (% provozních dotací) – chov prasat a drůbeže

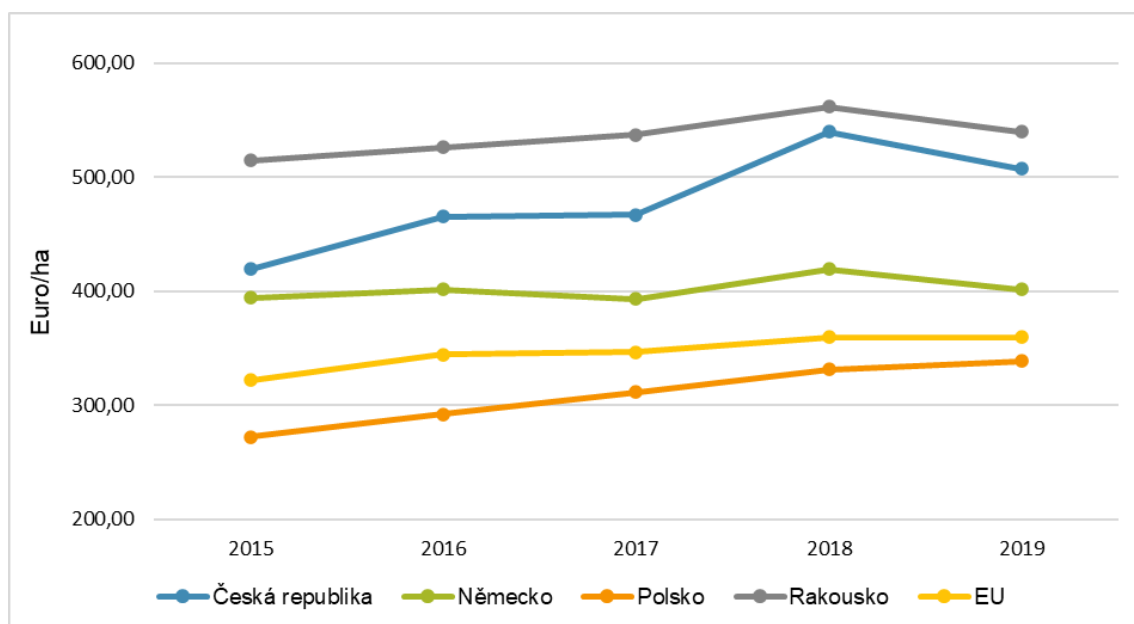
Chov prasat a drůbeže	ČR		Německo		Polsko		Rakousko	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Decouplované platby	5,82	0,63	73,33	73,44	72,10	74,25	68,89	58,05
Dotace na plodiny	0,00	0,01	0,00	0,00	2,95	2,67	0,00	0,00
Dotace na zvířata	0,00	0,00	0,00	0,00	0,59	0,55	0,02	0,00
Dotace na rozvoj venkova	0,59	35,28	6,60	9,09	9,29	10,31	27,88	31,86
Dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu	88,81	61,57	12,10	12,09	13,38	7,73	3,01	9,50
Ostatní dotace	4,77	2,51	7,97	5,38	1,69	4,50	0,20	0,60

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.5 Smíšená zemědělská výroba

Průměrné provozní dotace u podniků zaměřených na smíšenou zemědělskou výrobu v EU přepočtené na ha využívané zemědělské půdy v letech 2015–2019 činily 346,55 eur/ha. V letech 2018 a 2019 byly hodnoty poskytnutých provozních dotací EU shodné, a to ve výši 359,88 eur/ha. Pod průměrem EU se nacházelo Polsko s průměrnými dotacemi 309,40 eur/ha, i tak měl vývoj provozních dotací mezi sledovanými státy rostoucí trend pouze v této zemi. V ČR došlo mezi roky 2015 a 2016 k poměrně vysokému nárůstu poskytnutých provozních dotací o 10,96 %, nejvyšší úroveň tyto dotace dosahovaly v roce 2018 s hodnotou 539,70 eur/ha, kdy došlo ke zvýšení o 15,58 % oproti roku 2017. V roce 2019 se provozní dotace snížily o 6,01 % na hodnotu 507,28 eur/ha (Obrázek 8).

Obrázek 8 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – smíšená zemědělská výroba

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.5.1 Struktura dotací

U zemědělských podniků zabývajících se smíšenou zemědělskou výrobou tvořily mezi roky 2015 a 2019 decouplované platby ve státech Německo, Polsko a Rakousko více než 50 % struktury poskytovaných provozních dotací. V ČR došlo k poklesu těchto plateb z 46,50 % v roce 2015 na 40,90 % v roce 2019, přesto k největšímu poklesu v zastoupení decouplovaných plateb v celkové struktuře provozních dotací došlo v Polsku, a to z 71,02 % v roce 2015 na 62,25 % v roce 2019. Dotace poskytované na plodiny měly klesající tendenci či byly nulové (Německo, Rakousko). Dotace poskytované na zvířata mezi roky 2015 a 2019 v ČR mírně poklesly na 6,10 % provozních dotací, v Polsku došlo ke zvýšení na 10,15 % a v Německu či Rakousku bylo procentuální zastoupení těchto dotací nulové, popřípadě zanedbatelné.

Část dotací poskytnutých na rozvoj venkova se ve struktuře celkových provozních dotací zvýšila u všech pozorovaných zemí. K největšímu zvýšení došlo v ČR, kde se tyto dotace zvýšily z 12,19 % v roce 2015 na 20,75 % v roce 2019. Dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu se nepatrně snížily v Německu, v ostatních zemích měly tyto dotace rostoucí trend. U ostatních dotací došlo k největšímu nárůstu v Polsku, kde se zvýšily z 1,80 % v roce 2015 na 5,79 % v roce 2019. V ČR se tyto dotace snížily z 23,47 % v roce 2015 na 18,18 % v roce 2019, avšak stále tvořily 3. nejvýznamnější skupinu dotací v celkové struktuře (Tabulka 5).

Tabulka 5 Struktura dotací (% provozních dotací) – smíšená zemědělská výroba

Smíšená výroba	ČR		Německo		Polsko		Rakousko	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Decouplované platby	46,50	40,90	71,43	68,77	71,02	62,25	61,73	53,67
Dotace na plodiny	3,17	2,43	0,00	0,00	4,59	3,72	0,00	0,00
Dotace na zvířata	6,79	6,10	0,00	0,00	9,07	10,15	0,07	0,08
Dotace na rozvoj venkova	12,19	20,75	12,24	13,62	8,79	12,14	36,69	39,26
Dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu	7,89	11,64	8,91	8,84	4,72	5,95	1,45	6,14
Ostatní dotace	23,47	18,18	7,42	8,77	1,80	5,79	0,07	0,85

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

6.6 Shrnutí

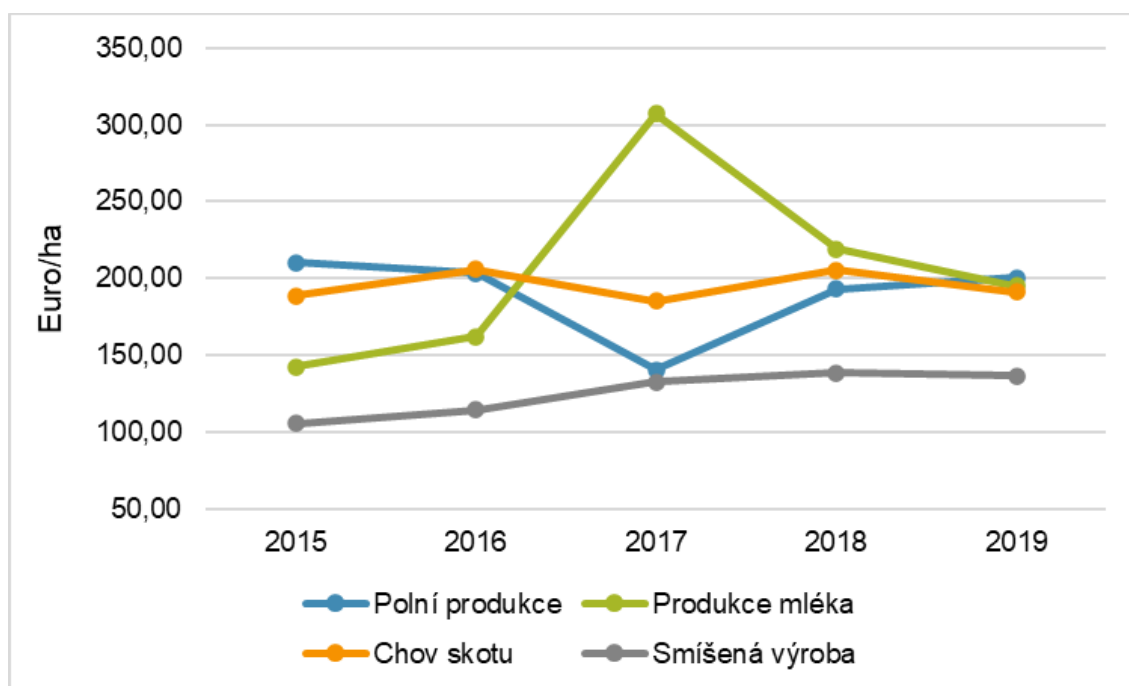
U většiny podniků všech výrobních zaměření v letech 2015–2019 převládaly decouplované platby, které představují jednotnou platbu na plochu SAPS pro ČR a Polsko a režim základní platby pro Německo a Rakousko, jejichž základním cílem je zajistit stabilní důchod zemědělcům. I přesto dochází od roku 2015 na základě reformy SZP k zásadním

změnám provázanosti decouplovaných plateb s ostatními dotačními programy, tedy dochází ke snižování těchto plateb a zvyšování jiných podpor. V případě Rakouska byly v převážné většině podniků vysoce (v některých případech i nejvíce) zastoupeny dotace na rozvoj venkova, a to kvůli náročnějším horským oblastem, tedy oblastem s přírodními omezeními pro zemědělství. V Polsku byly ve sledovaném období dotace na rozvoj venkova převážně druhou či třetí nejvýznamnější skupinou poskytovaných podpor, a to zásluhou značné variability povětrnostních podmínek a nízké kvality půdy. Významnou skupinou dotací v Polsku byly také dotace na zvířata, které mají napomoci dlouhodobě klesajícímu stavu skotu, ovcí či koz. Dále mají zajistit vyšší produktivitu skotu, tedy u podniků zabývajících se produkcí mléka podpořit vyšší doživost. V případě německých podniků se zvyšovaly v rámci dotací na rozvoj venkova především dotace na životní prostředí – v návaznosti na zvyšující se podíl zemědělských podniků hospodařících podle pravidel ekologického zemědělství. U českých farem jsou ostatní dotace významnou skupinou poskytovaných podpor, zejména podpory na obnovitelné zdroje – z důvodu výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Kvůli rychle se zvyšujícím nákladům (energie, krmivo) a klesajícím cenám byly pro průměrný český podnik zabývajících se chovem prasat a drůbeže ve sledovaném období velmi významnou skupinou dotace na mezispotřebu a výrobní spotřebu.

7 Analýza vybraných ukazatelů dle výrobního zaměření průměrného českého zemědělského podniku

Klíčovým ukazatelem při hodnocení hospodaření zemědělských podniků je výsledek hospodaření. Při výpočtech jsem vycházela z výsledku hospodaření před zdaněním a pro srovnatelnost hodnot jsem dále využívala přepočtu ukazatele na hektar využívané zemědělské půdy u všech výrobních zaměření kromě „chovu prasat a drůbeže“, kde bylo využito přepočtu na dobytčí jednotku (LU) z důvodu vysoce rozdílných hodnot.

Obrázek 9 Vývoj výsledku hospodaření před zdaněním (eur/ha) zemědělské půdy

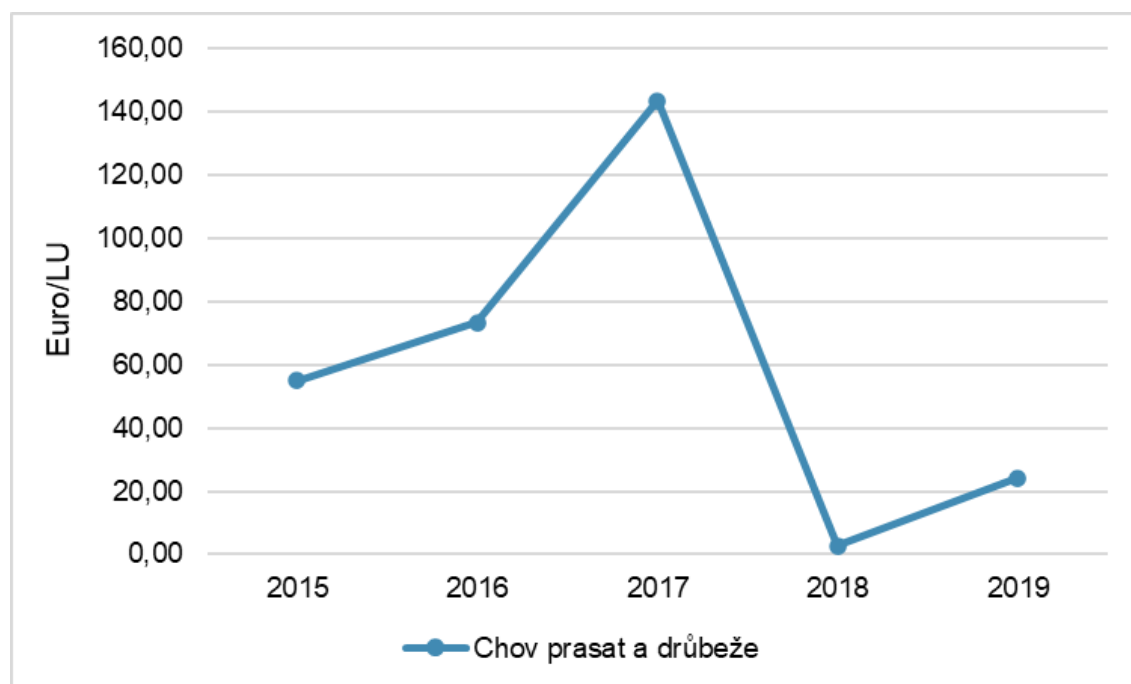

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Nejvyššího zisku na hektar zemědělské půdy od roku 2015 do roku 2019 bylo dosaženo u průměrného podniku zabývajícího se produkcí mléka v roce 2017 (307,00 eur/ha) a nejnižšího zisku dosáhl průměrný podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou v roce 2015 (106,04 eur/ha). Největších výkyvů u hodnot výsledků hospodaření na hektar půdy lze pozorovat u průměrného podniku zabývajícího se produkcí mléka (v roce 2017 došlo k nárůstu o téměř 90 % oproti roku 2016) a polní produkcí (v roce 2017 došlo k poklesu oproti roku 2016 o 30 %). V roce 2019 dosahoval nejlepšího výsledku hospodaření podnik zabývající se polní produkcí se ziskem 200,73 eur/ha, podnik zabývající se produkcí mléka dosahoval 195,10 eur/ha a podnik zabývající se chovem skotu měl v roce 2019 zisk 191,16 eur/ha. Průměrný podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou

dosahoval v roce 2019 nadále nejnižšího výsledku hospodaření se ziskem 136,67 eur/ha (Obrázek 9).

Obrázek 10 Vývoj výsledku hospodaření před zdaněním (eur/LU)

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Výsledek hospodaření přepočtený na eura/LU u průměrného podniku zabývajícího se chovem prasat a drůbeže dosahoval v období 2015–2019 značných výkyvů. V roce 2017 měl průměrný podnik téměř dvojnásobný zisk oproti roku 2016, v roce 2018 došlo naopak k poklesu zisku o 98 % oproti roku 2017, zisk tak dosahoval pouhých 2,69 eur/LU. V roce 2019 dosahoval průměrný podnik zabývající se chovem prasat a drůbeže zisku 24,21 eur/LU (Obrázek 10).

7.1 Rentabilita celkového kapitálu průměrného podniku

Rentabilita celkového kapitálu (ROA) dosahovala ve sledovaném období u všech zemědělských podniků členěných dle výrobního zaměření kladnou hodnotu. Nejvyšší průměrné rentability v letech 2015–2019 dosahoval zemědělský podnik zabývající se chovem skotu (7,07 %). K největším výkyvům docházelo u podniku zaměřeného na chov prasat a drůbeže, který dosáhl v roce 2017 nejvyšší hodnoty rentability (8,03 %), zatímco v roce 2018 dosáhl rentability nejnižší s hodnotou 0,16 %. Podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou nedosáhl v žádném roce ani 4% hranice rentability (Tabulka 6).

Tabulka 6 Rentabilita (v %) průměrného podniku dle výrobního zaměření

Výrobní zaměření	2015	2016	2017	2018	2019
Polní produkce	7,81	7,25	4,90	6,10	6,20
Produkce mléka	4,00	4,31	7,21	4,99	4,41
Chov skotu	7,05	7,77	6,88	7,09	6,56
Chov prasat a drůbeže	3,43	4,45	8,03	0,16	1,20
Směšená výroba	3,15	3,32	3,48	3,47	3,23

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Z Tabulky 7 vyplývá, že u průměrného podniku všech výrobních zaměření jsou provozní dotace významnou součástí výnosů, mají tedy rozhodující vliv při zajištění kladné rentability. V případě očištění výnosů od provozních dotací měly zemědělské podniky v letech 2015–2019, kromě průměrného podniku zabývajícího se chovem prasat a drůbeže v roce 2017, zápornou rentabilitu.

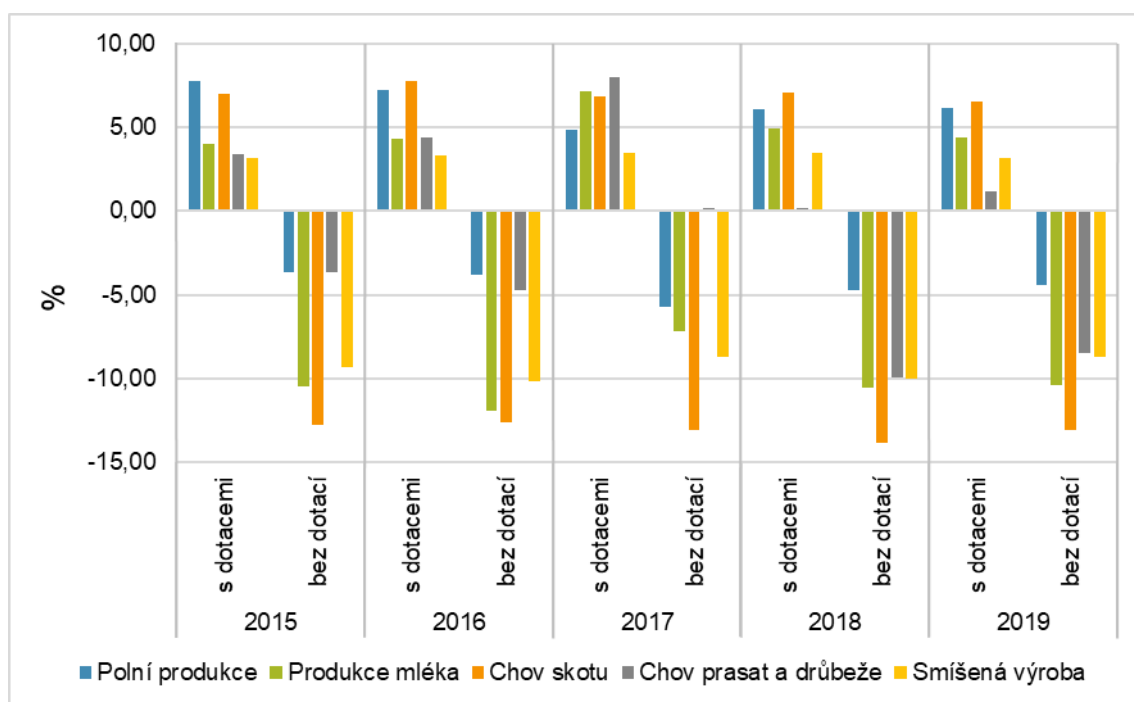
Tabulka 7 Očištěná rentabilita (v %) průměrného podniku dle výrobního zaměření

Výrobní zaměření	2015	2016	2017	2018	2019
Polní produkce	-3,67	-3,78	-5,74	-4,75	-4,39
Produkce mléka	-10,52	-11,94	-7,17	-10,60	-10,44
Chov skotu	-12,80	-12,63	-13,13	-13,85	-13,11
Chov prasat a drůbeže	-3,63	-4,76	0,20	-9,93	-8,48
Směšená výroba	-9,31	-10,16	-8,73	-10,01	-8,75

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Rozdíl mezi hodnotami rentability vypočtené ze zisku průměrného podniku a rentability vypočtené ze zisku průměrného podniku po odečtení provozních dotací od výnosů v letech 2015–2019 byl nejvíce znatelný u podniku zabývajícího se chovem skotu. V průměru byl rozdíl v tomto podniku ve sledovaném období 20,17 procentních bodů. U podniku zabývajícího se produkcí mléka byl rozdíl v průměru 15,12 procentních bodů, u podniku zabývajícího se směšnou zemědělskou výrobou 12,72 procentních bodů a u podniku zabývajícího se polní produkcí byl rozdíl průměrně 10,92 procentních bodů. Nejmenší změnu rentability vyvolalo očištění od dotací u průměrného podniku zabývajícího se chovem prasat a drůbeže, kde byl rozdíl ve sledovaném období v průměru 8,77 procentních bodů (Obrázek 11).

Obrázek 11 Vliv provozních dotací na vývoj rentability podniků dle výrobního zaměření

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

7.1.1 Srovnání s pozorovanými zeměmi

U průměrného podniku EU zabývajícího se polní produkcí, produkcí mléka a chovem skotu byla v letech 2015–2019 rentabilita celkového kapitálu v průměru kolem 5 %. U podniku zabývajícího se chovem prasat a drůbeže se rentabilita pohybovala mezi hodnotami 6,28 % (v roce 2015) a 11,88 % (v roce 2019). Podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou měl rentabilitu nejnižší, přitom nedosáhl nižší hodnoty než 4,50 %. Očištění výnosů od dotací způsobilo zápornou rentabilitu u podniku, jež se zabývá chovem skotu a smíšenou zemědělskou výrobou. Nejlépe se v EU (i přes očištění rentability od dotací) dařilo průměrnému podniku zabývajícímu se chovem prasat a drůbeže, který se v tomto případě nedostal pod hodnotu 4,40 %.

V Německu se přes 4% hranici (kromě roku 2017 v případě chovu skotu) nedostal průměrný podnik zabývající se polní a smíšenou zemědělskou produkcí a podnik zabývající se chovem skotu. U těchto podniků způsobilo očištění výnosů od dotací zápornou rentabilitu ve sledovaném období. U podniku zabývajícího se produkcí mléka a chovem prasat a drůbeže nezpůsobilo očištění od dotací zápornou hodnotu v žádném roce.

Polský průměrný podnik zabývající se chovem prasat a drůbeže dosáhl nejvyšší hodnoty rentability mezi sledovanými zeměmi (15,39 %), po očištění rentability od dotací se tento

podnik stále nedostal pod hodnotu 7,32 %. Mezi polské podniky s nejnižší rentabilitou patřil podnik zabývající se chovem skotu a podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou s průměrnou rentabilitou 3,4 % u obou podniků. Očištění od dotací se projevilo zápornou rentabilitou alespoň v jednom roce u průměrného podniku zabývajícího se polní produkcí, chovem skotu a smíšenou zemědělskou výrobou.

U průměrného rakouského podniku zabývajícího se chovem skotu byla rentabilita nejnižší (pohybovala se v průměru kolem hodnoty 3 %), také očištění rentability od dotací způsobilo záporné hodnoty pouze u těchto podniků. Nejvyšší neočištěné rentability dosahoval průměrný rakouský podnik zabývající se chovem prasat a drůbeže (9,86 % v roce 2017) a polní produkcí (9,12 % v roce 2016) (Tabulka 8).

Tabulka 8 Vliv dotací na vývoj rentability (v %) u zemí EU (symbol a = hodnoty s dotací, symbol b = hodnoty s očištěnými výnosy od dotací)

Výrobní zaměření		2015		2016		2017		2018		2019	
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
ČR	Polní produkce	7,81	-3,67	7,25	-3,78	4,90	-5,74	6,10	-4,75	6,20	-4,39
	Produkce mléka	4,00	-10,52	4,31	-11,94	7,21	-7,17	4,99	-10,60	4,41	-10,44
	Chov skotu	7,05	-12,80	7,77	-12,63	6,88	-13,13	7,09	-13,85	6,56	-13,11
	Chov prasat a drůbeže	3,43	-3,63	4,45	-4,76	8,03	0,20	0,16	-9,93	1,20	-8,48
	Směšená výroba	3,15	-9,31	3,32	-10,16	3,48	-8,73	3,47	-10,01	3,23	-8,75
Německo	Polní produkce	3,50	-0,63	3,45	-0,59	3,03	-1,04	3,50	-0,78	3,69	-0,48
	Produkce mléka	3,72	0,06	4,85	1,18	8,01	4,37	5,38	1,68	4,56	0,96
	Chov skotu	3,29	-1,71	3,19	-1,74	4,24	-0,64	3,05	-2,13	2,50	-2,53
	Chov prasat a drůbeže	2,87	0,18	7,69	5,03	5,93	3,19	4,02	1,51	10,58	8,03
	Směšená výroba	2,34	-2,46	3,25	-1,55	3,60	-1,10	2,21	-2,72	3,35	-1,24
Polsko	Polní produkce	3,89	0,61	3,71	-0,03	4,10	0,41	4,18	0,47	4,22	0,56
	Produkce mléka	5,34	2,08	6,00	2,59	8,79	5,43	7,69	4,19	7,80	4,32
	Chov skotu	3,07	-0,58	3,33	-1,23	3,65	-0,63	3,27	-1,16	3,53	-0,70
	Chov prasat a drůbeže	9,67	7,98	9,70	7,32	10,23	8,03	11,18	9,52	15,39	13,87
	Směšená výroba	2,67	-0,56	3,13	-0,36	4,04	0,50	3,13	-0,46	3,80	0,21
Rakousko	Polní produkce	7,20	1,80	9,12	3,59	7,30	1,32	6,27	1,60	6,68	1,89
	Produkce mléka	4,91	1,44	4,86	1,23	6,30	2,54	5,77	2,38	5,28	1,79
	Chov skotu	3,53	-0,17	3,27	-0,46	3,27	-0,82	3,95	0,07	2,88	-0,86
	Chov prasat a drůbeže	6,75	4,82	8,46	6,23	9,86	7,56	7,69	5,73	9,31	7,31
	Směšená výroba	5,31	1,34	7,47	3,22	7,75	3,35	6,64	3,06	7,44	3,75
EU	Polní produkce	5,20	0,81	4,61	0,11	5,18	0,76	5,69	1,14	5,63	1,15
	Produkce mléka	4,60	1,30	4,88	1,36	7,52	4,09	5,33	2,17	5,43	2,25
	Chov skotu	5,41	0,55	5,62	0,45	5,55	0,22	5,20	-0,20	5,05	-0,34
	Chov prasat a drůbeže	6,28	4,40	9,12	7,19	9,34	7,41	6,40	4,56	11,88	10,08
	Směšená výroba	4,50	-0,20	4,58	-0,28	5,54	0,72	4,72	-0,17	5,28	0,46

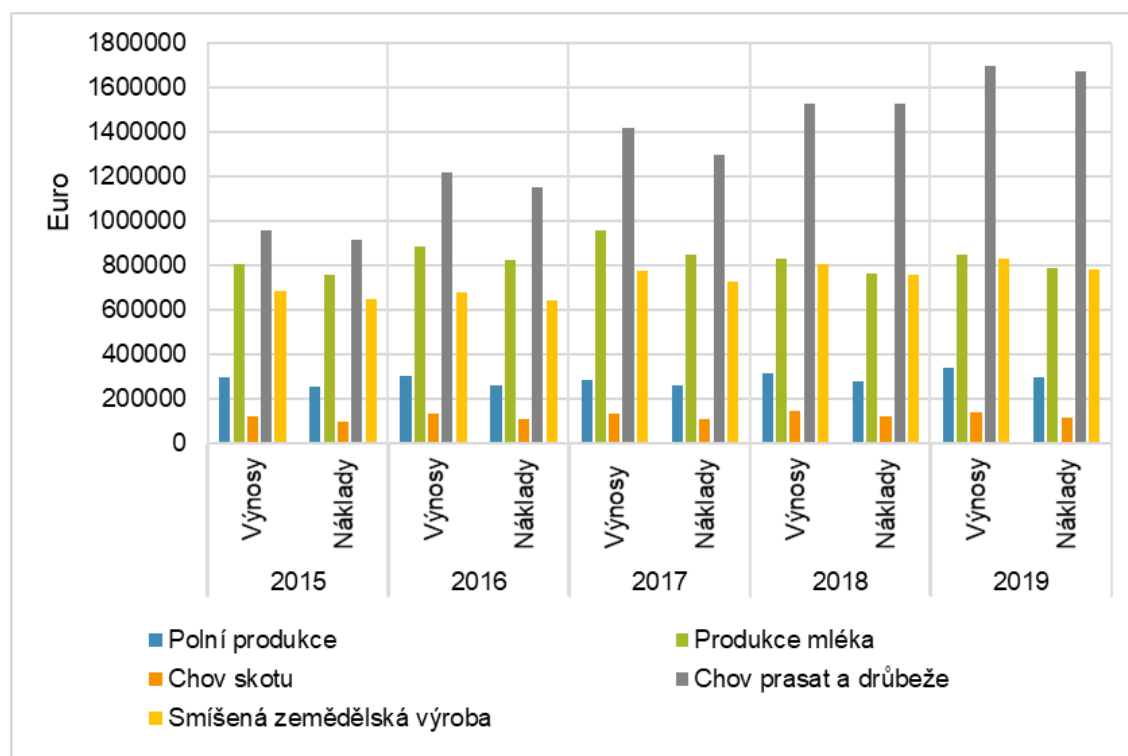
Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

7.2 Nákladovost průměrného podniku

U českých podniků všech zkoumaných výrobních zaměření v letech 2015–2019 bylo na straně výnosů evidované nulové saldo DPH, tedy výnosy tvořila celková produkce, která

byla navýšená o provozní dotace. V takovém případě výnosy v každém roce převýšily celkové náklady u všech zemědělských podniků (Obrázek 12).

Obrázek 12 Výše výnosů a nákladů zemědělských podniků dle výrobního zaměření

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Při poklesu hodnoty nákladovosti podniky dosahují vyšší ziskovosti výnosů (tržeb), tedy i vyšší rentability celkového kapitálu. Nejvyšší nákladovosti dosahoval ve sledovaném období průměrný podnik zabývající se chovem prasat a drůbeže, který v roce 2018 dosáhl téměř 100% poměru nákladů a výnosů. Podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou se od roku 2016 do roku 2019 pohyboval s nákladovostí kolem 94 %. U průměrného podniku zabývajícího se produkcí mléka došlo v roce 2017 k poklesu na 88 %, následně se do roku 2019 nákladovost opět zvýšila na 93 %. Podnik zabývající se polní produkcí se kromě roku 2017, kdy se hodnota nákladovosti zvýšila na úroveň 91 %, udržoval na obdobné hodnotě nákladovosti 87–88 %. Průměrný zemědělský podnik zabývající se chovem skotu dosahoval nejnižší nákladovosti ve všech letech od 2015 do 2019, a to s hodnotou nákladovosti kolem 80 % (Tabulka 9).

Tabulka 9 Nákladovost průměrného podniku dle výrobního zaměření

Výrobní zaměření	2015	2016	2017	2018	2019
Polní produkce	86,67	87,36	90,72	88,27	88,17
Produkce mléka	93,57	92,96	88,32	91,79	92,74
Chov skotu	80,86	79,95	82,04	81,73	82,59
Chov prasat a drůbeže	96,05	94,75	91,35	99,82	98,58
Smíšená výroba	94,76	94,31	93,84	93,94	94,33

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

7.2.1 Srovnání s pozorovanými zeměmi

U průměrného podniku EU v letech 2015–2019 se hodnota nákladovosti pohybovala mezi 70 % a 85 %. Nejvyšších hodnot dosahoval podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou (průměrná nákladovost 83,64 %) a podnik zabývající se chovem prasat a drůbeže, který v roce 2015 dosahoval nákladovosti téměř 87 %. Nejnižší nákladovosti dosahoval podnik zabývající se chovem skotu (72,22 % v roce 2016).

Tabulka 10 Vývoj nákladovosti (v %) u zemí EU

Výrobní zaměření		2015	2016	2017	2018	2019
ČR	Polní produkce	86,67	87,36	90,72	88,27	88,17
	Produkce mléka	93,57	92,96	88,32	91,79	92,74
	Chov skotu	80,86	79,95	82,04	81,73	82,59
	Chov prasat a drůbeže	96,05	94,75	91,35	99,82	98,58
	Smíšená výroba	94,76	94,31	93,84	93,94	94,33
Německo	Polní produkce	86,09	85,92	87,16	85,46	85,31
	Produkce mléka	87,06	83,57	76,13	83,45	85,65
	Chov skotu	85,12	85,20	81,98	87,07	88,77
	Chov prasat a drůbeže	92,97	83,12	86,96	90,64	78,92
	Smíšená výroba	93,19	90,74	89,66	93,52	90,43
Polsko	Polní produkce	76,53	76,36	74,04	73,08	73,17
	Produkce mléka	70,18	67,01	59,03	62,94	63,06
	Chov skotu	75,87	73,22	71,40	74,67	72,92
	Chov prasat a drůbeže	82,08	78,68	78,74	83,23	76,14
	Smíšená výroba	84,94	82,31	77,96	81,83	78,75
Rakousko	Polní produkce	72,15	65,68	72,77	70,75	70,08
	Produkce mléka	74,72	74,33	70,22	70,13	72,70
	Chov skotu	75,79	76,67	79,54	73,46	79,54
	Chov prasat a drůbeže	79,93	76,41	74,03	75,66	71,64
	Smíšená výroba	80,03	75,26	75,40	72,64	71,70
EU	Polní produkce	78,59	80,14	77,58	76,35	76,51
	Produkce mléka	82,04	80,96	73,73	79,57	79,47
	Chov skotu	73,26	72,22	73,20	75,08	75,66
	Chov prasat a drůbeže	86,70	81,24	80,90	86,61	77,78
	Smíšená výroba	85,11	84,44	81,73	84,12	82,79

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

V Německu dosahoval nejvyšší nákladovosti průměrný podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou, u kterého byla úroveň nákladovosti kromě roku 2017 vyšší než 90 %. Nejnižší nákladovosti dosáhl v roce 2017 podnik zabývající se produkcí mléka s hodnotou 76,13 %, i přesto byl v roce 2019 již na úrovni téměř 86 %.

Polské průměrné podniky dosahovaly nižší nákladovosti ve srovnání s ostatními státy. Podnik zabývající se produkcí mléka dosahoval v roce 2017 pouhých 59 % nákladovosti, průměrná úroveň nákladovosti u tohoto podniku dosahovala 64,44 %. Nejvyšších hodnot dosahoval podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou, který měl na počátku období nákladovost téměř 85 %, na konci sledovaného období klesl poměr nákladů na výnosech na necelých 79 %.

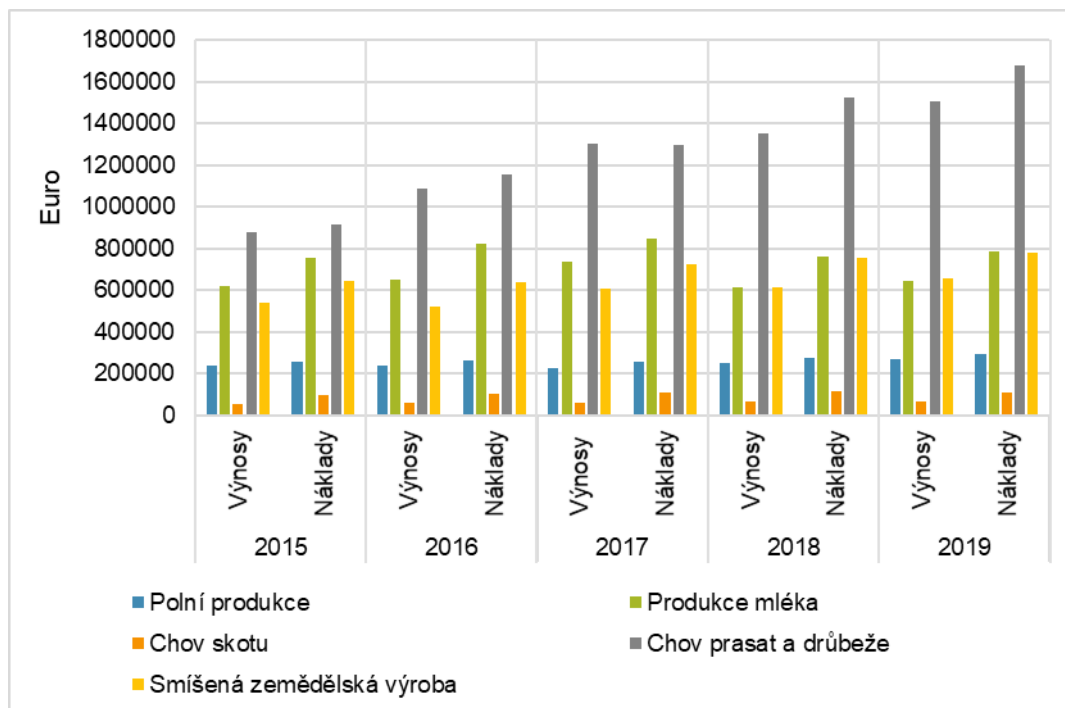
V Rakousku se průměrné podniky pohybovaly na úrovni 70–80 %. Pod tuto úroveň se dostal v roce 2016 průměrný podnik zabývající se polní produkcí s nákladovostí 65,68 %, naopak podnik zabývající se smíšenou zemědělskou výrobou v roce 2015 dosáhl horní hranice sledovaného období s nákladovostí 80,03 % (Tabulka 10).

7.3 Závislost na dotacích

Při hodnocení závislosti podniků na dotacích bylo využito „indexu závislosti na dotacích“. K výpočtu tohoto indexu se využívá nákladovosti, která je očištěna od provozních dotací. Hodnota přesahující 100 % vyjadřuje, jaký procentuální podíl nákladů potřebuje průměrný podnik pokrýt dotacemi.

Na Obrázku 13 lze pozorovat převýšení nákladů nad výnosy v jednotlivých letech 2015–2019. V ČR ve sledovaném období zaznamenal největší pokles výnosů při očištění od provozních dotací průměrný podnik zabývající se chovem skotu.

Obrázek 13 Výše výnosů očištěných od dotací a nákladů zemědělských podniků dle výrobního zaměření

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Nejvyšší závislost na dotacích se tedy projevila u průměrného podniku zaměřeného na chov skotu, který v období 2015–2019 potřeboval dotace na pokrytí minimálně 69 % nákladů. Průměrný podnik zabývající se produkcí mléka potřeboval v roce 2019 dotace na pokrytí 23 % nákladů a podnik zabývající smíšenou zemědělskou výrobou na pokrytí 19 % nákladů. Podniky zabývající se polní produkcí a chovem prasat a drůbeže byly v roce 2019 na stejné úrovni závislosti na dotacích (dotacemi hradily 11 % nákladů), přesto u podniku zabývajícího se chovem prasat a drůbeže došlo od roku 2015 k většímu průměrnému nárůstu závislosti (Tabulka 11).

Tabulka 11 Index závislosti (v %) průměrného podniku dle výrobního zaměření

Rok	2015	2016	2017	2018	2019
Polní produkce	108	108	114	112	111
Produkce mléka	122	127	115	123	123
Chov skotu	175	169	172	178	173
Chov prasat a drůbeže	105	106	100	113	111
Smíšená zemědělská výroba	120	123	120	123	119

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

7.3.1 Srovnání s pozorovanými zeměmi

Mimo ČR vstupovalo u pozorovaných států ve sledovaném období do výnosů také saldo DPH (v některých případech záporně), nejvíce navyšovalo výnosy u průměrného rakouského podniku zabývajícího se chovem prasat a drůbeže.

V průměru se očištění výnosů od dotací nejméně projevilo u zemědělských podniků hospodařících v Rakousku, kde se díky poměrně nízkým nákladům projevila potřeba dotací na jejich pokrytí pouze u podniku zabývajícího se produkcí mléka. U průměrného podniku EU se závislost na dotacích projevila ve sledovaném období u podniku zabývajícího se chovem skotu a smíšenou zemědělskou výrobou, tyto podniky potřebovaly dotace na pokrytí maximálně 2 % nákladů. Nejvyšší závislost na dotacích (po ČR) se projevila v Německu, kde byly v roce 2019 závislé na dotacích k pokrytí části svých nákladů podniky zabývající se polní produkcí, chovem skotu a smíšenou zemědělskou výrobou (kvůli vysokým nákladům). Německý podnik zabývající se chovem skotu potřeboval v roce 2019 dotace na pokrytí 15 % nákladů (Tabulka 12).

Tabulka 12 Vývoj nákladovosti očištěné od dotací (v %) u zemí EU

Výrobní zaměření		2015	2016	2017	2018	2019
ČR	Polní produkce	108	108	114	112	111
	Produkce mléka	122	127	115	123	123
	Chov skotu	175	169	172	178	173
	Chov prasat a drůbeže	105	106	100	113	111
	Smíšená výroba	120	123	120	123	119
Německo	Polní produkce	103	103	105	104	102
	Produkce mléka	100	95	85	94	97
	Chov skotu	110	110	103	112	115
	Chov prasat a drůbeže	100	88	93	96	83
	Smíšená výroba	108	105	104	109	104
Polsko	Polní produkce	95	100	97	96	95
	Produkce mléka	86	82	70	76	76
	Chov skotu	106	116	107	114	108
	Chov prasat a drůbeže	85	83	83	85	78
	Smíšená výroba	104	103	97	103	99
Rakousko	Polní produkce	91	83	94	90	89
	Produkce mléka	91	92	85	85	89
	Chov skotu	102	104	107	99	108
	Chov prasat a drůbeže	85	81	79	81	76
	Smíšená výroba	94	88	88	85	83
EU	Polní produkce	96	99	96	94	94
	Produkce mléka	94	94	84	91	90
	Chov skotu	96	97	99	101	102
	Chov prasat a drůbeže	90	85	84	90	80
	Smíšená výroba	101	101	97	101	98

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Závěr

Nejvíce provozních dotací bylo v letech 2015–2019 poskytnuto českému zemědělství. Podstatně vyšší rozloha využívané zemědělské půdy českými podniky však způsobila, že provozní dotace v přepočtu na ha zemědělské půdy byly nejvyšší v Rakousku. Nicméně kvůli vysoké produkci ve vztahu k velikosti využívané půdy a poměrně nízkým celkovým nákladům ovlivňovaly provozní dotace rakouské zemědělství nejméně. Očištění ekonomických ukazatelů hospodaření průměrných rakouských farem prokázalo závislost na dotacích k pokrytí nákladů pouze u průměrného podniku zabývajícího se produkcí mléka. V případě rentability celkového kapitálu vyvolalo snížení výnosů o provozní dotace pokles na průměrnou úroveň 2,5 %.

Polskému zemědělství byly ve sledovaném období poskytovány nejnižší provozní dotace a průměrné zemědělské podniky dosahovaly mezi sledovanými zeměmi nejnižších zisků. Naopak v případě očištění výnosů od dotací nebyly polské farmy v průměru ztrátové, dlouhodobě byl v takovém případě ve ztrátě pouze průměrný podnik zabývající se chovem skotu.

Německé zemědělství představovalo ve sledovaném období velký počet podniků disponujících s relativně rozsáhlou zemědělskou půdou, jež dosahovaly vysokých zisků. Snížení výnosů dotacemi však způsobilo vysoký pokles výsledků hospodaření těchto farem, v případě průměrného podniku zabývajícího se polní produkcí, chovem skotu a smíšenou zemědělskou výrobou ztrátu v každém roce. Rentabilita německých farem se při očištění výnosů od dotací udržela v kladných hodnotách pouze v případě průměrného podniku zabývajícího se produkcí mléka a podniku zabývajícího se chovem prasat a drůbeže, u nichž se v průběhu sledovaného období neprojevila potřeba pokrytí nákladů dotacemi.

Nejvyšších průměrných zisků dosahovaly české zemědělské podniky. U českých farem se zároveň projevila také největší závislost na dotacích. Snížením výnosů o dotace se dostaly do ztráty zemědělské podniky všech výrobních zaměření, podniky tak nedokázaly generovat zisk z investovaného kapitálu a jejich náklady bylo nutné pokrýt dotacemi.

Nejvíce zemědělců v ČR se orientovalo v letech 2015–2019 na polní produkci, chov skotu a smíšenou zemědělskou výrobu. V rámci provedené analýzy průměrných zemědělských podniků v ČR lze považovat výrobní zaměření chov skotu za rizikové, pokud by došlo ke snížení poskytovaných finanční podpor ve formě provozních dotací. Průměrný zemědělský podnik zabývající se tímto výrobním zaměřením dosahoval ve

sledovaném období nízké ziskovosti v porovnání s náklady. Pouze díky provozním dotacím, které pokrývaly převážnou část nákladů (až 75 %), byl tento podnik rentabilní. Závislost na dotacích se tak projevila nejvíce u podniku zaměřeného na chov skotu.

Průměrný podnik zabývající se polní produkcí byl podporován nejnižší finanční pomocí v rámci provozních dotací. Odebrání dotací by díky relativně nízkým nákladům v poměru s výnosy způsobilo nejmenší ztrátovost v rámci pozorovaných výrobních zaměření. Závislost na dotacích se tak projevila nejnižší u těchto podniků.

Nejvyšších výkyvů v rentabilitě (kvůli proměnlivé ziskovosti) dosahoval ve sledovaném období průměrný český podnik zabývající se chovem prasat a drůbeže. Neustále se zvyšující náklady u tohoto zaměření způsobují časté výkyvy v dosahovaném výsledku hospodaření, na základě čehož lze považovat toto výrobní zaměření za nejvíce rizikové. Dalším faktorem omezení tohoto výrobního zaměření je nastavená dotační politika. Podniky zabývající se chovem prasat a drůbeže mohou hospodařit bez zemědělské půdy, kvůli tomu nemohou čerpat významné typy dotací jako např. platby SAPS.

Provozní dotace mají významnou ekonomickou roli a zvyšují ziskovost zemědělských podniků, na druhé straně však vytváří u podniků větší závislost na státních podporách než na podmínkách trhu, a to převážně kvůli vysokému podílu důchodových podpor ve struktuře poskytovaných dotací. U zemědělských podniků způsobilo přizpůsobení se podmínkám poskytování dotací postupné opouštění méně rentabilních odvětví (snižování živočišné výroby). Do značné míry mají tedy dotace za následek snížení tlaku na zvyšování efektivnosti a produktivity výroby.

Jedním z hlavních cílů dotací je zajistit podnikům rentabilní hospodaření. V českém zemědělství se díky provozním dotacím udržely ve sledovaném období na úrovni kladné rentability podniky všech výrobních zaměření. Pro některé podniky byly dotace podstatnou součástí výnosnosti hospodaření, provozní dotace lze tedy považovat za faktor, který výrazně ovlivňuje zemědělství ČR.

Summary

This work describes the importance of granting operating subsidies and the development of the subsidy policy for production in general since the Czech Republic joined the European Union.

The practical part illustrates the impact of operating subsidies in each area of farm production in 2015 – 2019 by using financial analysis. This analysis is made by ratio and cost indicators. The underlying data are taken from the FADN information system which is the main source of information on the economic situation of farms in the European Union. All types of farming are compared with the three neighbouring countries: Germany, Austria and Poland. The result of this work is to compare the farm economic results with granted subsidies and the situation when the farm operates without any subsidies.

Key words: subsidy, agriculture farms, type of farming production, ratio indicators, Common Agricultural Policy

Seznam použité literatury

Bečvářová, V., & Zdráhal, I. (2014). Zemědělská politika a obchod. Mendelova univerzita v Brně.

Bečvářová, V., Sadílek, T., Vinohradský, K., & Zdráhal, I. (2008). Vývoj českého zemědělství v evropském kontextu. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.

Had, M., & Urban, L. (2000). Evropská společenství První pilíř Evropské unie (2. rozšířené a upravené vydání). Ústav mezinárodních vztahů pro Asociaci pro studium mezinárodních vztahů.

Kouřilová, J., Pšenčík, J., & Kopta, D. (2009). Dotace v zemědělství z hlediska komplexního pohledu a s přihlédnutím k ekologickému zemědělství. AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM, s.r.o. Brno.

Slavíková, L., Vejchodská, E., & Slavík, J. (2012). Ekonomie životního prostředí – teorie a politika. Alfa Nakladatelství.

Střeleček, F., Lososová, J., & Zdeněk, R. (2009). Vliv dotací na ekonomickou situaci českých zemědělských podniků. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Svoboda, J., Lososová, J., & Zdeněk, R. (2017). Zemědělské dotace v Evropské unii. Wolters Kluwer ČR.

Internetové zdroje

European Commission. (n. d.). *Milk and dairy products*. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/animals-and-animal-products/animal-products/milk-and-dairy-products_en

Evropská rada. (2019, 29. leden). *Reforma společné zemědělské politiky po roce 2013*. <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/cap-reform/>

FADN CZ. (2021, 24. březen). *ZEMĚDĚLSKÁ ÚČETNÍ DATOVÁ SÍŤ (FADN) V EU*. https://www.fadn.cz/fadnweb/AHTM/FADN_EU_C.html

FADN CZ. (2021, 3. června). *FADN V ČESKÉ REPUBLICE*. https://www.fadn.cz/fadnweb/AHTM/FADN_CR_C.html

Lhotková, H. (n. d.). *Dotace SAPS*. Bioreality. <https://www.bioreality.cz/dotace-saps>

- Ministerstvo zemědělství. (n. d.). *Jednotná platba na plochu zemědělské půdy*. <https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/prime-platby/jednotna-platba-na-plochu/>
- Ministerstvo zemědělství. (n. d.). *SZP pro období 2023–2027*. <https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/szp-pro-obdobi-2021-2027/>
- Ministerstvo zemědělství. (2015). *Program rozvoje venkova 2014–2020*. <https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/>
- Ministerstvo zemědělství. (2019). *Sazby přechodných vnitrostátních podpor pro žádosti podané v roce 2019*. https://eagri.cz/public/web/file/644443/Sazby_PVP_2019_na_web_final.pdf
- Nariadení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2220 (2020). https://eagri.cz/public/web/file/668826/2020_2220.pdf
- SZIF. (n. d.). *M13 PLATBY PRO HORSKÉ OBLASTI A JINÉ OBLASTI S PŘÍRODNÍMI NEBO JINÝMI ZVLÁŠTNÍMI OMEZENÍMI (ANC)*. <https://www.szif.cz/cs/prv2014-m13#>
- SZIF. (2013). *STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND*. <https://www.szif.cz/cs/o-nas?setCookie=true>
- SZIF. (2019). *Výroční zpráva za rok 2019*. https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsystemova_navigace%2Fo_nas%2Fvyrocní_zpravy_szif%2F1594707767197.pdf
- Ciaian, P., Kancs, A., & Paloma, S. G. (2015). Income Distributional Effects of CAP Subsidies: Micro Evidence from the EU. *Outlook on Agriculture*, 44(1), 21. <https://doi.org/10.5367/oa.2015.0196>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Finanční prostředky vyplacené SZIF	16
Obrázek 2 Odvození VH dle metodiky FADN EU.....	23
Obrázek 3 Vývoj provozních dotací (eur/ha)	26
Obrázek 4 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – polní produkce	27
Obrázek 5 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – produkce mléka.....	29
Obrázek 6 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – chov skotu.....	31
Obrázek 7 Vývoj provozních dotací (eur/LU) – chov prasat a drůbeže.....	33
Obrázek 8 Vývoj provozních dotací (eur/ha) – smíšená zemědělská výroba.....	34
Obrázek 9 Vývoj výsledku hospodaření před zdaněním (eur/ha) zemědělské půdy	37
Obrázek 10 Vývoj výsledku hospodaření před zdaněním (eur/LU)	38
Obrázek 11 Vliv provozních dotací na vývoj rentability podniků dle výrobního zaměření	40
Obrázek 12 Výše výnosů a nákladů zemědělských podniků dle výrobního zaměření ...	42
Obrázek 13 Výše výnosů očištěných od dotací a nákladů zemědělských podniků dle výrobního zaměření.....	45

Seznam tabulek

Tabulka 1 Struktura dotací (% provozních dotací) – polní produkce	28
Tabulka 2 Struktura dotací (% provozních dotací) – produkce mléka.....	30
Tabulka 3 Struktura dotací (% provozních dotací) – chov skotu.....	32
Tabulka 4 Struktura dotací (% provozních dotací) – chov prasat a drůbeže	34
Tabulka 5 Struktura dotací (% provozních dotací) – smíšená zemědělská výroba	35
Tabulka 6 Rentabilita (v %) průměrného podniku dle výrobního zaměření	39
Tabulka 7 Očištěná rentabilita (v %) průměrného podniku dle výrobního zaměření	39
Tabulka 8 Vliv dotací na vývoj rentability (v %) u zemí EU (symbol a = hodnoty s dotací, symbol b = hodnoty s očištěnými výnosy od dotací)	41
Tabulka 9 Nákladovost průměrného podniku dle výrobního zaměření	43
Tabulka 10 Vývoj nákladovosti (v %) u zemí EU	43
Tabulka 11 Index závislosti (v %) průměrného podniku dle výrobního zaměření	45
Tabulka 12 Vývoj nákladovosti očištěné od dotací (v %) u zemí EU	46